

Karol Sacewicz

Ocena działalności podziemia komunistycznego na podstawie "Memoriału w sprawie niebezpieczeństwa rewolucji komunistycznej w Polsce" (kwiecień 1943 r.)

Pamięć i Sprawiedliwość 8/1 (14), 385-416

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ocena działalności podziemia komunistycznego na podstawie *Memoriału w sprawie niebezpieczeństwa rewolucji komunistycznej w Polsce (kwiecień 1943 r.)*

Od 1942 r. w życiu konspiracji niepodległościowej na czoło rudymenarnych zagadnień politycznych począł się przebijać stosunek Polski Podziemnej do komunistów i komunizmu. W wyniku rozwoju podziemnych struktur „K”¹ i ich podporządkowania celom sowieckiej polityki zagranicznej, wraz z nasileniem i uzewnętrznianiem się przejawów antypolskiej polityki Kremla, radykalizowała się ocena działalności polityczno-militarnej polskich komunistów, a co za tym idzie – także koncepcje przeciwdziałania im². Stronnictwa Polski Walczącej od prawicy po lewicę negowały polski charakter formacji komunistycznych³,

¹ Symbolem „K” oznaczano wszelkie sprawy związane z działalnością komunistów i próbami przeciwdziałania ich skutkom, podejmowanymi przez polskie podziemie niepodległościowe. W instrukcji konspiracyjnej z 19 XII 1943 r. czytamy: „Do spraw »K« zaliczamy sprawy dotyczące działalności organizacji, ugrupowań i oddziałów wojskowych, politycznych, które w działalności swej występują wrogo przeciwko legalnym władzom polskim [...] świadomie lub nieświadomie współpracując: a) z ZSRR w kierunku zaprowadzenia ustroju komunistycznego w Polsce i podporządkowania Rosji; b) z miejscowymi organizacjami komunistycznymi w tymże celu; c) w wytworzeniu warunków mogących ułatwić realizację zadań i celów komuny” (AIPN Gd, 0046/433, t. 1, *Walka Armii Krajowej i Delegatury Rządu z ruchem lewicowym*, wyd. MSW, Warszawa 1974, s. 54; *ibidem*, 0397/251, t. 1, k. 112; AAN, Społeczny Komitet Antykomunistyczny „Antyk”, 228/1-1, *Instrukcja w sprawach „K” i organizacji pokrewnych*, 19 XII 1943 r., k. 2; M. Malinowski, W. Poterański, *Na marginesie archiwum tzw. „Antyku”*, „Nowe Drogi” 1957, nr 9 (99), s. 109).

² Zob. K. Sacewicz, *Współpracować czy zwalczać? Centralna prasa Polskiego Państwa Podziemnego wobec komunistów polskich (1939–1945)*, Olsztyn 2006, praca doktorska, mps, s. 306–307, 311–326; „Blok” Henryka Glassa *wobec zagrożenia sowiecko-komunistycznego na podstawie „Planu C” (październik 1943 r.)*, oprac. K. Sacewicz, „Echa Przeszłości” 2007, t. 8, s. 221–234; *Polskie Państwo Podziemne wobec komunistów polskich (1939–1945). Wypisy prasy konspiracyjnej*, oprac. K. Sacewicz, Olsztyn 2005, *passim*.

³ Dla podziemia niepodległościowego polskość komunistów była jedynie umowna, podyktowana względami polityczno-propagandowymi, wpisującymi się w ogólne cele agenturalne stawiane im przez Moskwę. Takiemu stanowisku dawano upust na łamach prasy konspiracyjnej, m.in. przymiotnik

a tym samym odrzucały PPR-owską koncepcję frontu narodowego, uważając ją za taktykę służącą obcej, a nie polskiej racji stanu⁴. Wydarzenia polityczno-militarne pierwszego kwartału 1943 r. – m.in. styczniowe uchwały rzekomego plenum Komitetu Centralnego PPR⁵, nasilenie akcji dezinformacyjnej⁶, wzrost propagandy antyrządowej w publicystyce konspiracyjnej PPR i Gwardii Ludowej⁷, likwidacja żołnierzy i działaczy podziemia niepodległościowego⁸, promoskiewski stosunek PPR do polskiej granicy wschodniej – wzmacniały tendencje do upowszechnienia i urealnienia idei konfrontacji z komunistami. Zgodny z tym nurtem jest „Memoriał w sprawie niebezpieczeństwa rewolucji komunistycznej w Polsce” z kwietnia 1943 r., podpisany przez niesprecyzowanych „przedstawicieli polskich stowarzyszeń z miast: Warszawy, Krakowa, Lwowa, Wilna, Poznania”⁹.

„polski” zapisując w cudzysłowie; zob. *Dzieje Polskiej Partii Robotniczej*, „Komunizm a Polska”, 18 IV 1943, nr 1; *Taktyka Kominternu*, „Nowa Polska”, 5 V 1943, nr 51; *Wobec rozwiązania Międzynarodówki Komunistycznej*, „Przez walkę do zwycięstwa”, 10 VI 1943, nr 13 (82); *Komunizm – narzędzie podbojów Rosji*, „Biuletyn Informacyjny”, 23 IX 1943, nr 38 (193); *Armia Ludowa narzędziem wroga*, „Polak”, 20 X 1943, nr 19; *Prowokatorzy i zbrodniarze*, „Szaniec”, 23 X 1943, nr 14 (105); *Encyklopedia zdrady*, „Głos Wolny”, 1 II 1944, nr 1; *Drugie oblicze wroga*, „Tydzień”, 30 III 1944, nr 52; *Komuniści wobec Polski i jej ludu pracującego*, „Robotnik Polski”, marzec 1944, nr 2.

⁴ Uważane za działanie zbrodnicze było nawoływanie przez komunistów do natychmiastowego wywołania powstania powszechnego, które stałoby w sprzeczności z planami powstańczymi Sztabu Naczelnego Wodza oraz Komendy Głównej ZWZ-AK. Szerzej zob. M. Ney-Krwawicz, *Koncepcje powstania powszechnego na ziemiach polskich [w:] Operacja „Burza” i Powstanie Warszawskie 1944*, red. K. Komorowski, Warszawa 2004, s. 64–95; *idem*, *Koncepcje walki i powstania [w:] Armia Krajowa. Szkice z dziejów Sił Zbrojnych Polskiego Państwa Podziemnego*, red. K. Komorowski, Warszawa 1999, s. 196–232; *idem*, *Powstanie powszechne w koncepcjach i pracach Sztabu Naczelnego Wodza i Komendy Głównej Armii Krajowej*, Warszawa 1999.

⁵ *Uchwały Plenum Komitetu Centralnego PPR na progu 1943 roku. (O sytuacji wojenno-politycznej i zadaniach)*, „Trybuna Wolności”, 1 II 1943, nr 25 [w:] *Wizja programowa Polski Ludowej. Dokumenty i materiały 1942–1948*, oprac. M. Malinowski, Warszawa 1979, s. 31–46; *Polska Partia Robotnicza. Dokumenty programowe 1942–1948*, red. M. Malinowski, Warszawa 1984, s. 106–121. Zdaniem Piotra Gontarczyka w okresie okupacji niemieckiej nie odbyło się żadne posiedzenie plenum KC PPR; P. Gontarczyk, *Polska Partia Robotnicza. Droga do władzy 1941–1944*, Warszawa 2003, s. 197.

⁶ P. Gontarczyk, *op. cit.*, s. 205–218.

⁷ *Publicystyka konspiracyjna PPR 1942–1945. Wybór artykułów*, red. A. Przygoński, t. 1: 1942, Warszawa 1962, t. 2: 1943, Warszawa 1964.

⁸ M.in. zamordowanie przez oddział GL „Lwy” 22 I 1943 r. w Drzewicy na Lubelszczyźnie siedmiu działaczy podziemia niepodległościowego; AAN, Społeczny Komitet Antykomunistyczny „Antyk”, 228/16-2, k. 5; *ibidem*, mkr. 423, *Raport o stanie „K” za okres 20 II – 20 III 1943 r.*, k. 330; *Tajne oblicze GL-AL i PPR. Dokumenty*, t. 2, oprac. M.J. Chodakiewicz, P. Gontarczyk, L. Żebrowski, Warszawa 1997, s. 124–131; L. Żebrowski, *Mord w Drzewicy. Nieznane karty komunistycznej partyzantki*, „Słowo”, 1–3 VII 1994, nr 126; P. Gontarczyk, *Polska Partia Robotnicza...*, s. 184–185, 283–284; *idem*, *Mord w Drzewicy (22 stycznia 1943 r.): przyczynek do badań nad rzeczywistym obrazem konfliktów pomiędzy polskim podziemiem niepodległościowym a komunistami*, „Biuletyn Kwartalny Radomskiego Towarzystwa Naukowego” 1999, nr 3/4, s. 89–106). Zgoła odmienne tło tych wydarzeń przedstawił Ryszard Nazarewicz; zob. R. Nazarewicz, *Armii Ludowej dylematy i dramaty*, Warszawa 2000, s. 166.

⁹ AAN, AK, 203/VII-59, *Memoriał w sprawie niebezpieczeństwa rewolucji komunistycznej w Polsce*, IV 1943 r., k. 1; AIPN, 0397/251, t. 1, k. 182.

Analiza tego dokumentu, obszernie, często wręcz dosłownie przytaczane w nim liczne fragmenty wydawnictw oraz periodyków Porozumienia Antykomunistycznego¹⁰, postawione w memoriale tezy, a także postulowane drogi rozwiązania problemu komunistycznego wskazują, że ośrodkiem inicjującym powstanie memoriału, a następnie przesłanie go do kierowniczych czynników Polski Podziemnej, był „Blok”¹¹ Henryka Glassa¹². W okresie II RP Glass,

¹⁰ Funkcjonujące w latach 1925–1939 Porozumienie Antykomunistyczne było ogólnokrajową organizacją bezpartyjną z siedzibą w Warszawie, która za cel obrała „zrzeszenie polskich stowarzyszeń społecznych, oświatowych, sportowych, zawodowych, gospodarczych oraz polskich towarzystw wydawniczych i poszczególnych osób dla uzgodnienia i ożywienia działalności w zakresie zabezpieczenia narodu polskiego i Państwa Polskiego przed szerszą w kraju propagandą rewolucyjną społeczną” (S. Jankowski [H. Glass], *Metody ekspansji komunizmu. Dzieje ukształtowania systemu w latach 1919–1932*, Londyn 1982, s. 7. Zob. też M. Kornat, *Bolszewizm, totalitaryzm, rewolucja, Rosja. Początki sowietologii i studiów nad systemami totalitarnymi w Polsce (1918–1939)*, t. 1, Kraków 2003, s. 72–73).

¹¹ „Blok”, kierowany przez Henryka Glassa, był ważną agendą Polski Podziemnej, ukierunkowaną na przeciwdziałanie wyrotowej działalności komunistów. Został utworzony w listopadzie 1939 r. i według sprawozdania orientacyjnego na 1 X 1943 r. (przeznaczonego dla delegata rządu RP), był „organizacją ponadpartyjną typu ideowo-społecznego, [...] jednostką prawną, fachową, pracującą na odcinku obrony Rzeczypospolitej przed komunizmem we wszelkich jego postaciach (III – Mka [Międzynarodówka], Rosja sowiecka, IV – [Międzynarodówka], odgałęzienia, ekspozytury etc.)” (AAN, Społeczny Komitet Antykomunistyczny „Antyk”, 228/1-2, k. 1; zob. też AIPN, 0397/251, t. 1, k. 196). Do jego zadań należała informacyjno-wywiadowcza akcja infiltracyjna ruchu komunistycznego, a także działalność wydawniczo-propagandowa, którą realizowano za pomocą „Ajencji A”, „Ajencji U”, planowanej „Ajencji R” odpowiedzialnej za kontrpropagandę wobec radiostacji „Kościuszko”, a także „Ajencji P” powołanej do opracowania wyciągów z antykomunistycznych artykułów prasy podziemnej oraz prasy niemieckiej, włoskiej i hiszpańskiej (AAN, Społeczny Komitet Antykomunistyczny „Antyk”, 228/1-2, k. 2). Poza wymienionymi komórkami w ramach „Bloku” funkcjonowała centrala obejmująca „prezydium, sekretariat generalny, cztery podsekretariaty – zcentralizowane” (*ibidem*, k. 1). Istnienie podsekretariatów w „Bloku” potwierdza sprawozdanie budżetowe za półrocze październik 1942 – czerwiec 1943 r. (AAN, Społeczny Komitet Antykomunistyczny „Antyk”, 228/1-3, k. 6). Ponadto na prowincji „Blok” miał zorganizowanych siedem placówek – w Sokołowie Podlaskim, Brześciu, Dęblinie, Lwowie, Kielcach, Radomiu (AAN, Społeczny Komitet Antykomunistyczny „Antyk”, 228/1-3, Sprawozdanie budżetowe „Bloku”, 17 X 1943 r., k. 14). Organizacja Glassa miała także własny wywiad (współpracujący z odpowiednimi agendami ZWZ-AK oraz Delegatury Rządu RP na Kraj), sekcję kartotek działaczy komunistycznych, sekcję wiejską odpowiedzialną za opracowywanie materiałów przeznaczonych dla wsi, sekcję zagraniczną, kongresową, dział ochrony (AAN, Społeczny Komitet Antykomunistyczny „Antyk”, 228/1-2, k. 2). Szerzej zob. J. Marszałec, *Działalność informacyjna i propagandowa agend Polskiego Państwa Podziemnego w kwestii komunistycznej* [w:] *Działalność informacyjna Polskiego Państwa Podziemnego*, red. W. Grabowski, Warszawa 2003, s. 148–150; K. Sacewicz, *Współpracować...*, s. 48–51.

¹² Henryk Glass (1896–1984) – instruktor ZHP, w 1919 r. p.o. naczelnik harcerstwa na Rusi i w Rosji, w latach 1919–1932 członek Naczelnej Rady Harcerskiej, redaktor harcerskich czasopism, od 1915 r. członek POW, w 1917 r. żołnierz I Korpusu Polskiego gen. Józefa Dowbora-Muśnickiego, w latach 1925–1939 współpracownik Centralnego Biura Porozumienia Antykomunistycznego – redagował miesięcznik „Walka z Bolszewizmem” (1927–1931) i „Prawda o Komunizmie” (1937–1939). Za swoją antykomunistyczną działalność został zaocznie skazany na śmierć przez władze sowieckie (próbowano zabić go w zamachu bombowym w 1929 r.). We wrześniu 1939 r. otrzymał przydział do Sztabu Naczelnego Wodza do referatu sowieckiego. Od listopada 1939 r. do upadku powstania warszawskiego twórca i przywódca antykomunistycznej agendy Polski Podziemnej o kryptonimie „Blok”. Walczył w powstaniu warszawskim, w 1945 r. uciekając przed NKWD i UB przedostał się do brytyjskiej strefy okupacyjnej w Niemczech, a stamtąd do Wielkiej Brytanii.

działacz Porozumienia Antykomunistycznego, patronował podobnej inicjatywie – skierował do premiera rządu, ministrów spraw wewnętrznych i sprawiedliwości oraz do wszystkich polskich klubów sejmowych *Memoriał w sprawie ustawy antykomunistycznej w Polsce*¹³. W 1943 r. powielono wcześniejsze doświadczenie i dopasowano je do okupacyjnej oraz konspiracyjnej rzeczywistości.

Memoriał w sprawie niebezpieczeństwa rewolucji komunistycznej w Polsce to obszerny (szesnastostronicowy)¹⁴ elaborat będący wnikliwą analizą ideologiczno-organizacyjną działalności komunistów w okupowanym kraju i wynikających z niej konsekwencji dla polskiej racji stanu. Został on przesłany w kwietniu 1943 r. do krajowych czynników decyzyjnych „w nadziei, że ułatwi powzięcie decyzji politycznej i wojskowej polskich czynników kierowniczych”. Stanowczo przy tym podkreślano, że nie ma on na celu pomniejszenia niebezpieczeństwa niemieckiego, ale uświadomienie wagi problemu sowiecko-komunistycznego. Jego autorzy odrzucili jakąkolwiek formę współpracy czy sojuszu z komunistami, dostrzegając w nich groźbę taktyki konia trojańskiego¹⁵. Tym samym opowiadali się za zwalczaniem wszelkich wpływów komunistycznych w społeczeństwie. Miała do tego prowadzić polityczna konsolidacja podziemia niepodległościowego oraz polskiego społeczeństwa.

Zdaniem autorów memoriału, na płaszczyźnie platformy antykomunistycznej należałoby podjąć pewne kroki, które gwarantowałyby trwale wyeliminowanie niebezpieczeństwa sowiecko-komunistycznego w Polsce. Zaliczono do nich: 1) aktywną działalność Delegatury Rządu RP oraz organizacji politycznych; 2) wydanie decyzji wojskowej warunkującej równoległą aktywizację Armii

W 1980 r. na Polskim Uniwersytecie na Obczyźnie obronił dysertację doktorską pt. *Historia Porozumienia Antykomunistycznego w Polsce*. Autor licznych broszur i publikacji o tematyce antykomunistycznej oraz harcerskiej. W okresie wojny używał pseudonimów „Martel” i „Mieczysław Wolski”, po wojnie zaś „Stanisław Jankowski” (M. Kornat, *Bolszewizm, totalitaryzm, rewolucja...*, s. 72; J. Marszałec, *Działalność informacyjna...*, s. 148–150; AIPN, 01435/16, *Walka Armii Krajowej i Delegatury Rządu z ruchem lewicowym (1939–1944)*, Warszawa 1974, s. 91–93; AIPN Gd, 0046/433, t. 1, s. 91–93; H. Glass, *Na szlaku Chudego Wilka*, Warszawa 1998, s. 229–239; S. Jankowski [H. Glass], *Metody ekspansji komunizmu...*, s. 3–41).

¹³ S. Jankowski [H. Glass], *op. cit.*, s. 273–274. Według memoriału ustawa antykomunistyczna winna uwzględniać następujące kwestie: „1. Karać zbrodnie i przestępstwa przeciwko własności i mieniu państwowemu, jak również zbrodnie i przestępstwa popełniane zagranicą przeciwko Państwu Polskiemu. 2. Nie ograniczać kar do czynów popełnianych publicznie. 3. Karać nie tylko samo przestępstwo, ale i jego usiłowania, a nawet przygotowanie. 4. Wyłączyć sprawy komunistyczne z kompetencji sądów przysięgłych. 5. Uznać za niedopuszczalne piastowanie mandatu funkcjonariusza publicznego, urzędnika, radnego, posła, a nawet pracownika instytucji publicznej, czy fabryki pracującej dla Państwa, a w szczególności dla wojska, ze stanowiskiem członka lub zwolennika ugrupowania komunistycznego. Uznać za niedopuszczalne wystawianie jakichkolwiek list wyborczych przez jawne lub zamaskowane ugrupowania komunistyczne. 6. Ze względu na zbrodniczy charakter Kominternu i jego metody, każde ugrupowanie znajdujące się z nim w kontakcie organizacyjnym, winno być uważane za nielegalne”.

¹⁴ Memoriał składa się z dwóch części. Pierwsza, poświęcona charakterystyce komunizmu, rewolucji oraz polityce Rosji Sowieckiej, została oparta na opracowaniach i publikacjach wydanych przed 1939 r. przez Porozumienie Antykomunistyczne. Część druga odnosi się do bieżącej sytuacji politycznej w okupowanym kraju, do siły, struktury i form działalności podziemia komunistycznego, zawiera również wytyczne określające metody i środki akcji antykomunistycznej.

¹⁵ AAN, AK, 203/VII-59, *Memoriał w sprawie niebezpieczeństwa rewolucji komunistycznej w Polsce*, IV 1943 r., k. 9.

Krajowej i Narodowych Sił Zbrojnych „do przeprowadzenia obronnej i zaczepnej akcji bojowej”¹⁶; 3) przygotowanie inteligencji „do decydującej propagandowej i zbrojnej rozgrywki z grupą sowiecko-komunistyczną w Polsce”¹⁷; 4) zorganizowanie propagandy. W kwestii pierwszej zakładano wybranie jednej z trzech propozycji zorganizowania platformy porozumienia polityczno-społecznego: a) powołanie przez partie polityczne Komitetu Przeciwkomunistycznego, do którego oddelegowałyby one swoich przedstawicieli, b) utworzenie Komitetu Obrony Rzeczypospolitej złożonego z przedstawicieli największych ugrupowań politycznych i innych organizacji podziemia niepodległościowego, przy czym zagadnienia „K” byłyby jednymi z wielu, jakimi zajmowałby się ten wielosektorowy organ Polski Podziemnej, c) doprowadzenie do koalicji najważniejszych stronnictw politycznych przy Pełnomocniku Rządu RP¹⁸. Memoriał przedstawiał w załączniku szczegółowy plan akcji wydawniczo-propagandowej¹⁹, poza tym zalecał jej centralizację oraz przepływ materiałów między ośrodkami niepodległościowymi.

Na wagę memoriału miała wpływ nie tylko jego wartość merytoryczna, tj. szerokie omówienie problematyki komunistycznej, ale także fakt, że był on wówczas jedną z nielicznych prób rozszerzenia dyskusji nad formą i zakresem walki z podziemiem komunistycznym poza krąg wyłącznie agend rządowych i organizacji politycznych, nadania jej charakteru ogólnonarodowej, społecznej akcji.

Przy lekturze memoriału należy mieć na uwadze, że dla wzmocnienia wydźwięku swoich manifestów ugrupowania polityczne często bezpodstawnie podpierały się szumnie brzmiącymi nazwami organizacji czy środowisk firmujących dokumenty. Tajemniczo brzmiące sformułowanie „Przedstawiciele polskich miast” wydaje się podobnym zabiegiem propagandowym, jak podpisy dziewięciu podmiotów pod manifestem KC PPR z 15 grudnia 1943 r.²⁰

¹⁶ *Ibidem*, k. 13.

¹⁷ *Ibidem*, k. 13.

¹⁸ *Ibidem*, k. 13. Wdrożono w zmodyfikowanej formie punkty „a” i „c”, czego przykładem było powołanie 26 X 1943 r. Społecznego Komitetu Antykomunistycznego oraz powstanie i działalność w pierw KRP, a następnie RJN.

¹⁹ Jej celem była próba stworzenia skutecznej przeciwwagi dla działań komunistów przez: „a) demaskowanie planów i metod działania komunizmu jako obcej agentury, b) krytyczne oświetlenie haseł komunistycznych i przeciwstawianie im pozytywnych polskich haseł, c) dawanie szybkich, zwięzłych, dobrze rozkolportowanych odpowiedzi na aktualnie wysuwane hasła komunistyczne” (AAN, AK, 203/VII-59, *Memoriał w sprawie niebezpieczeństwa rewolucji komunistycznej w Polsce*, IV 1943 r., k. 15; AAN, Społeczny Komitet Antykomunistyczny „Antyk”, 228/1-1, *Plan akcji wydawniczo-propagandowej (akcja przeciwkomunistyczna)*, 2 IV 1943 r., k. 27). W planie zaznaczono, że realizacji powyższych celów powinny służyć informacje miesięczne dla kierowniczych ośrodków organizacyjnych, działalność publicystyczna prasy konspiracyjnej, wydawanie broszur oraz ulotek. Na ten ostatni środek postawiono szczególny nacisk: „Ulotki powinny być dobrze udokumentowane, atakować brutalnie pozycje komuny, a formą swoją i psychologicznym opracowaniem odpowiadać poziomowi szerokich mas ludu miejskiego i wiejskiego” (*ibidem*, k. 27). Przytoczono ponadto 32 już przygotowane tematy oraz postulowane ulotki, które naznaczały kierunek akcji przeciw komunistom; szerzej zob. K. Sacewicz, *Współpracować...*, s. 324–326.

²⁰ Zob. *Manifest demokratycznych organizacji społeczno-politycznych i wojskowych w Polsce*, „Trybuna Wolności”, 15 XII 1943, nr 46 [w:] *Wizja programowa...*, s. 136–147; *Polska Partia Robotnicza. Dokumenty...*, s. 519–528. Na temat faktycznego autorstwa manifestu zob. W. Gomuł-

Dokument znajduje się w zasobach Archiwum Akt Nowych w Warszawie oraz Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie, dotychczas nie był publikowany. Tekst opracowano zgodnie z zasadami publikacji materiałów źródłowych. Uspółcześiono ortografię i interpunkcję, wszystkie wyróżnienia oryginału (podkreślenia fragmentów, rozstrzelenia) oddano czcionką wytłuszczoną, wszystkie skróty rozwinięto.

Poufne (B)

Memoriał
w sprawie niebezpieczeństwa rewolucji komunistycznej w Polsce

Memoriał przeznaczony jest dla ośrodków politycznych i wojskowych w Polsce. Memoriał składa się z dwóch części i obejmuje wyczerpujące przedstawienie następujących zagadnień, ściśle związanych z tematem głównym:

Część I

1. Organizacja narodu i rewolucja
2. Przygotowanie rewolucji
3. Natężenie niezadowolenia mas
4. Początek rewolucji
5. Strach przed rewolucją. Prawica i lewica
6. Czym jest rewolucja komunistyczna w planach komunistów
7. Taktyka komunistycznej grupy rewolucyjnej
8. Rola Rosji Sowieckiej
9. Doktryna wojenno-rewolucyjna grupy komunistycznej
10. Rosja Sowiecka wobec Polski
11. Musimy przejść do kontrofensywy

Część II

12. Podstawowe warunki zwycięstwa Polski
13. Wojenno-rewolucyjne siły Kominternu i Rosji Sowieckiej na ziemiach

Rzeczypospolitej

14. Rozgrywka o masy w Polsce
15. Błędne rachuby polityczne
16. Zestawienie sił sowiecko-komunistycznych z siłami ładu i odbudowy

Polski

17. Polityczna platforma konsolidacji polskich sił
18. Co należy czynić?
19. Stosunek do niemieckiej propagandy antybolszewickiej
20. Tylko czyn prowadzi do zwycięstwa

Materiał ten został opracowany w nadziei, że ułatwi powzięcie decyzji politycznej i wojskowej polskich czynników kierowniczych.

Z powyższego względu nie może on być udostępniony szerokiemu ogółowi, nie może być przedrukowany w pismach ani innych drukach, a szczególnie baczycy należy, aby memoriał nie dostał się w ręce agencji sowiecko-komunistycznych lub niemieckich.

Autorowie memoriału mają pełną świadomość aktualnego niebezpieczeństwa **niemieckiego**, które słusznie stanowi główną troskę polskich organizacji w chwili obecnej. Jednak znajomość powagi dojrzewającego niebezpieczeństwa **rewolucji komunistycznej** w Polsce skłania ich do zajęcia stanowiska w tej – w niedługim czasie pierwszoplanowej – sprawie.

Rzecz oczywista, że polska akcja przeciwko atakowi sił sowiecko-komunistycznych na Polskę nie może mieć nic wspólnego z niemiecką propagandą przeciwbolszewicką, broniącą interesów niemieckich.

Odpisy niniejszego memoriału, dostatecznie wykorzystane przez kierownice ośrodki życia polskiego, należy spalić.

W kwietniu 1943 r. Podpisy przedstawicieli polskich stowarzyszeń
z miast: **Warszawy, Krakowa, Lwowa, Wilna, Poznania**

Memoriał
w sprawie niebezpieczeństwa rewolucji komunistycznej w Polsce

Rewolucja komunistyczna jest rewolucją wojskową, polityczną, społeczną i gospodarczą – **równocześnie**.

Dla oceny czy rewolucja taka zagraża Polsce i jaka jest siła jej ewentualnego niebezpieczeństwa, należy przeprowadzić gruntowną analizę istoty rewolucji, czynników ją wywołujących, podłoża jej rozwoju, sił obozu rewolucji komunistycznej i sił tej rewolucji przeciwnych.

Taką analizę podano niżej w części I, w oparciu o szereg znanych naukowych badań nad rewolucją (cytowanych częściowo dosłownie, lecz bez cudzysłowu i wskazywania źródeł, aby nie obciążać memoriału), ze specjalnym uwzględnieniem aktualnych działań i przygotowań czynników wywrotowych oraz celów tym czynnikom przyświecających.

W części drugiej podano wytyczne działań, mających doprowadzić do zlikwidowania niebezpieczeństwa rewolucji komunistycznej w Polsce.

Część I

1. Organizacja narodu i rewolucja¹

Organizację każdego narodu, zwłaszcza posiadającego własny organizm państwowy porównać można z **piramidą**, przeciętą poziomo dwiema równoległymi płaszczyznami tak, że największą masę stanowi część dolna piramidy, średnią – część środkowa, a najmniejszą – część górna. Podstawę, część dolną w narodzie, państwie – reprezentują szerokie warstwy ludowe – miejskie i wiejskie, część średnią – warstwa tzw. inteligencji, tj. zawody wymagające przygotowania w szkołach średnich i wyższych, a wreszcie część górna symbolizować może warstwę całemu narodowi przodującą i grupę narodem rządzącą.

W czasach obecnych obowiązek przewodnictwa narodowi spadł na barki **zespołów**, stanowiących kwiat inteligencji w narodzie i jego największy dorobek moralny, umysłowy i materialny.

Życie i rozwój narodu wymagają, aby między warstwami ludności w narodzie i państwie panowała łączność, wzajemne zrozumienie, współpraca i wspólne słuźenie wielkiej idei przewodniej, będącej celem wysiłków zawodowych, społecznych, politycznych i militarnych narodu jako **organicznej całości** oraz państwa przez ten naród utworzonego.

Rzeczą rozumnej polityki rządu i warstw przodujących winna być usilna troska o to, aby narodowy i państwowy dorobek grupy rządzącej i warstwy

¹ Ten punkt memoriału został opracowany na podstawie publikacji Henryka Glassa; zob. H. Glass, *Ofensywa komunizmu...*, s. 6–11.

przodującej miał ułatwione przenikanie do warstw ludowych i zyskiwał tam zrozumienie i zdecydowane poparcie. Istotą zaś rozumnej demokracji nie jest nic innego, jak systematyczne podnoszenie mas ludowych wzwyż ku warstwie przodującej i ułatwianie przechodzenia do tej warstwy jednostek wartościowych, wybijających się ponad otoczenie.

Zaburzenia w życiu narodu i państwa postają:

1) gdy warstwa przodująca, zazwyczaj wyłaniająca z siebie grupę rządzącą, nie stoi na wysokości zadania, nie umie podolać trudnościom stawianym przez życie i traci wpływ na warstwy ludowe;

2) gdy poszczególne warstwy, naród i państwo tworzące, zostaną między sobą skłócone.

Umiejętność wywołania rewolucji komunistycznej na tym właśnie polega, aby drogą odpowiedniej działalności skłócić warstwy ludowe z warstwami narodowi przodującymi, a następnie masy ludowe (reprezentujące ilość) rzucić na warstwy przodujące (reprezentujące jakość) i warstwy te w toku rewolucji – wymordować.

A że żaden naród i żadne państwo bez warstwy przodującej i grupy rządzącej (kierowniczej) istnieć nie może, przeto miejsce wymordowanych, rdzennych z narodu wyłonionych kierowników, zajmują kierownicy spisku komunistycznego, nie powodujący się interesami narodu jako całości, ani interesami warstw ludowych, w imieniu których występują, ludność mordują i kraj łupią.

2. Przygotowanie rewolucji²

Badania nad historią wielkiej rewolucji francuskiej i rewolucji rosyjskiej wykazują, że dla przeprowadzenia **przewrotu społecznego** wcale nie jest niezbędnym, aby większość ludzi świadomie dążyła do urzeczywistnienia jakiegoś określonego, nowego ustroju. Nawet nie jest niezbędną świadoma akcja poważnej mniejszości. Wystarczy a) istnienie **nielicznej grupy**, dobrze zorganizowanej na zasadach militarnej karności, kierowanej niezłomną wolą i posiadającej zrozumienie celu i metod rewolucyjnego działania oraz b) istnienie **niezadowolenia mas**, które grupa rewolucyjna rozagitowuje, pobudza do walki, organizuje i doprowadza do zbrojnego wybuchu przeciwko władzy rządzącej, a w dalszym rozwoju rewolucyjnych wypadków – przeciwko całej warstwie przodującej.

Dla **pójścia mas** za rewolucyjnymi przywódcami wcale nie trzeba, aby każda jednostka ludzka, z których masy te się składają, znała i podzielała poglądy i zamiary grupy rewolucyjnej. **Potrzeba natomiast, aby masy znajdowały w programach i hasłach tej grupy odbicie własnych pragnień** – i na odwrót – aby **ogólnikowe, nieskrystalizowane, negatywne i pozytywne dążności mas** były **umiejętnie ześrodkowywane w programach, hasłach i działalności rewolucjonistów** i były połączone z ich własnymi hasłami i celami; wreszcie aby były kierowane **przeciwko panującemu politycznemu, społecznemu i gospodarczemu ustrojowi**. Dlatego też osią propagandy komunistycznej jest wiązanie celów rewolucyjnych z konkretnymi politycznymi i gospodarczymi bolączkami szerokich mas ludowych i z ich politycznymi i społecznymi nienawiściami.

² Zob. S. Jankowski [H. Glass], *op. cit.*, s. 97–98.

Lenin twierdził: „...rewolucji nie przygotowuje lud, ale trzeba przygotować lud do rewolucji”.

Tenże Lenin pozostawił taką wskazówkę co do przygotowania rewolucji: „...niepowodzenie następuje, jeśli inicjatorowie rewolucyjnego powstania nie przestudiowali ogólnej sytuacji politycznej, a w szczególności sytuacji międzynarodowej, jeśli sympatie większości nie są po stronie partii, jeśli w armii nie rozbudowano żadnego niezadowolenia przeciwko panującemu ustrojowi; jeśli hasło powstania »cała władza ludowi, ziemia chłopom« nie zdobyło jak największej popularności; jeśli awangarda klasy robotniczej (tj. organizacja komunistyczna) nie jest poparta przez niemożliwą do zniesienia sytuację mas; jeśli sytuacja ekonomiczna kraju daje nadzieję na pomyślne opanowanie kryzysu środkami parlamentarnymi”³.

Przygotowanie zaś ludu do rewolucji polega na wytworzeniu **maksymalnego natężenia niezadowolenia mas**.

3. Natężenie niezadowolenia⁴

Natężenie to jest tym większe:

- a) im cięższa jest sytuacja polityczna i gospodarcza w państwie;
- b) im głębiej sięgał rozkład moralnych podstaw, myśli i woli w grupie rządzącej, nie umiejącej dać sobie rady z rosnącymi trudnościami politycznymi, społecznymi i gospodarczymi, a w czasie wojny – i militarnymi;
- c) im mniej grupa rządząca i cała warstwa przodująca orientują się w metodach, celach i zakresie działalności rewolucyjnej oraz im umiejętniej błędy grupy rządzącej i warstwy przodującej są wykorzystywane przez grupę rewolucyjną;
- d) im systematycznej i intensywniej prowadzona jest propaganda rewolucyjna w masach, operująca początkowo hasłami częściowymi (np. pseudodemokratycznymi, ćwierćrewolucyjnymi, półrewolucyjnymi, wyzwolenicznymi), później jawnie rewolucyjnymi i komunistycznymi;
- e) im głębiej sięgnął rozkład moralny podstaw, rozkład myśli i woli w całej warstwie przodującej w narodzie, dezorganizując ją i osłabiając możliwość celowego przeciwdziałania planowej akcji rewolucyjnej.

Zespół tych czynników, wykorzystywanych przez grupę organizującą rewolucję, daje możliwość wytworzenia tzw. bezpośredniej sytuacji rewolucyjnej, do której zmierzają wysiłki agitacji i propagandy komunistycznej.

4. Początek rewolucji⁵

Z całym naciskiem podnieść należy, że rewolucja rozpoczyna się naprzód w umysłach, później na ulicy. Początek jej leży zawsze w rozkładzie moralnych podstaw, rozkładzie myśli i woli w łonie grupy rządzącej i w warstwie narodowi przodującej. Bez względu na to, czy rozkład ten rodzi bezczynność i ustępliwość

³ Na temat stosunku Lenina do rewolucji zob. W.I. Lenin, *Dziela*, t. 8, Warszawa 1955, s. 57, 571–589, t. 10, Warszawa 1955, s. 127–138, t. 26, Warszawa 1953, s. 4–25, 57–68; *idem*, *Państwo a rewolucja*, Warszawa 1950; *idem*, *O rewolucji socjalistycznej*, red. E. Balcerek, Warszawa 1988, s. 98–120.

⁴ Zob. S. Jankowski [H. Glass], *op. cit.*, s. 98.

⁵ Ten punkt memoriału został opracowany na podstawie: H. Glass, *Ofensywa komunizmu...*, s. 26–34; S. Grabski, *Rewolucja*, Warszawa 1921, s. 135.

grupy rządzącej, jak to było we Francji za Ludwika XVI, czy doprowadza do niekonsekwentnego, histerycznego i drażniącego naród targania cugłami władzy, jak to było w Rosji za Mikołaja II, czy do rozproszkowania społeczeństwa, jak to było za Alfonsa XIII w czasie dyktatury Primo de Rivery w Hiszpanii – rezultat zawsze jest jeden: grupa rządząca upada, a katastrofa rewolucyjna, rozwijając się przez poszczególne stadia, wzmagając nienormalność tłumów, pogłębia anarchię, niszczy warstwę przodującą i wyzwala najdziksze instynkty mas.

5. Strach przed rewolucją. Prawica i lewica

Gdy mowa o niebezpieczeństwie rewolucji, stronnictwa radykalne zwracają się do warstwy kierującej z groźną przestrożą: spełnijcie natychmiast nasze żądania, bo jeśli w czas nie dokonacie reform, które wskazujemy i nie ulagodzicie nimi niezadowolenia mas, rewolucja zmiecie was z powierzchni ziemi. Natomiast stronnictwa skrajnie konserwatywne widzą stale ratunek przed rewolucją w dyktaturze wojskowej.

Obydwa zdania są równie błędne.

Nie uratowały Francji przed rewolucją ciągłe ustępstwa Ludwika XVI. Nie uratował też Rosji przed rewolucją stan wojenny, przy którym przecież prawnie i faktycznie wszystkie władze państwa podlegały rozkazom naczelnego dowództwa.

Dyktatura militarna likwiduje bowiem rewolucję, ale jej nie zapobiega.

Natomiast całe doświadczenie historyczne wskazuje, że droga, która najpewniej do rewolucji prowadzi, jest strach przed rewolucją.

I czy to ustanawia się ze strachu przed nią dyktaturę wojskową, czy też ze strachu przed nią wprowadza się reformy żądane przez demagogów, wymuszających je groźbą przez nich samych organizowanego „wzburzenia umysłów ludowych”, zawsze wywołuje się przez to katastrofę rewolucyjną.

Nic bowiem tak nie mąci jasności myśli i nie paralizuje sprężystości woli – jak strach.

Trzeba mu się przeciwstawić z niezłomną wolą, jeśli się nie chce ulec niszczącej fali rewolucji. Aby jednak móc grupie organizującej rewolucję przeciwstawić własną wolę, własną myśl twórczą i siłę zorganizowanego i celowego działania, należy przede wszystkim dokładnie poznać cele, taktykę i siły tej grupy.

6. Czym jest rewolucja komunistyczna w planach komunistów

Oświetlenie tego zagadnienia opieramy wyłącznie na cytowaniu dokumentów komunistycznych:

„Program Komunistycznej Międzynarodówki”⁶ wydany urzędowo [przez] Gosizdat w Moskwie w 1936 roku i aprobowany przez Stalina, głosi:

⁶ *Program Międzynarodówki Komunistycznej, 1 IX 1928 r.* [w:] *Dokumenty z historii III Międzynarodówki Komunistycznej*, z. 1, Warszawa 1962, s. 8a–80. Program Kominternu został jednogłośnie przyjęty na VI Kongresie Międzynarodówki Komunistycznej 1 IX 1928 r. W stenogramie obrad określono go jako „program światowej rewolucji”, natomiast Bucharin nazwał go „programem światowej dyktatury proletariatu” (J. Drabkin, *Idieja mirowoj riewolucyi i jej transformacyi* [w:] *Istorija Kommunističeskogo Intiernacyonala 1919–1943: dokumentalnye ocerzki*, red. A.O. Czubarjan, Moskwa 2002, s. 59).

„...komuniści uważają za niepotrzebne ukrywanie swoich poglądów i zamiarów. Oni otwarcie oświadczają, że ich cele mogą być osiągnięte tylko przez gwałt, tylko drogą obalenia całego współczesnego ustroju społecznego”⁷ (str. 172).

Mamy więc wyraźne stwierdzenia, że komunistom chodzi o **gwałt**, o zbrojny bunt, o uchwycenie rządu siłą. Rewolucja komunistyczna w Rosji, na Węgrzech, w Finlandii, Niemczech, w Hiszpanii – ilustruje dobitnie prawdziwość powyższej dyrektywy.

Dalej cytowany program głosi:

„...będąc wyższym krytycznym uogólnieniem całego historycznego doświadczenia międzynarodowego rewolucyjnego ruchu proletariatu, jest programem walki o światową dyktaturę proletariatu, programem walki o światowy komunizm”⁸ (str. 8).

„...Pierwsza Międzynarodówka⁹ założyła ideowe podstawy międzynarodowej proletariackiej walki o socjalizm. Druga Międzynarodówka¹⁰ w swoich lepszych czasach przygotowała grunt do szerokiego i masowego rozpowszechniania ruchu robotniczego. Trzecia komunistyczna Międzynarodówka, prowadząc dalej dzieło Pierwszej Międzynarodówki i przejąwszy owoce prac Drugiej Międzynarodówki... zaczęła urzeczywistniać dyktaturę proletariatu”¹¹ (str. 9).

Na str. 63 programu wyjaśniono, że:

„...rewolucja proletariatu oznacza wtargnięcie proletariatu **przemocą** w dziedzinę stosunków materialnych”¹², przy tym „...okres przejściowy charakteryzuje się **bezlitosnym** zgnieceniem oporu”¹³ (str. 65).

„...A państwo sowieckiego typu »jest wyższą formą demokracji... pozbawia ono politycznych praw wszystkich swoich wrogów klasowych«¹⁴ (str. 63) ...przeprowadza całkowite rozbrojenie burżuazji i ześrodkowanie broni w rękach proletariatu, jest ono państwem uzbrojonego proletariatu”¹⁵ (str. 73).

Cytowane wyjątki oficjalnego programu Międzynarodówki Komunistycznej dostatecznie jasno formułują charakter rewolucji komunistycznej, jako zbrojnej, bezwzględnej walki o władzę i dążenia do wymordowania drogą masowego terroru przeciwników komunistycznej grupy rewolucyjnej.

⁷ *Dokumenty z historii...*, z. 1, s. 79; zob. też E. Brand, *VI Kongres Międzynarodówki Komunistycznej*, „Nowy Przegląd” 1928, nr 25, s. 45.

⁸ *Ibidem*, s. 12–13; zob. *Międzynarodówka Komunistyczna 1919–1943. Zarys historyczny*, red. A.I. Sobolew, Warszawa 1974, s. 303.

⁹ Szerzej zob. I. Koberdowa, *Pierwsza Międzynarodówka 1864–1876. Sukcesy i porażki*, Warszawa 1987.

¹⁰ Zob. J. Tomicki, *Dzieje II Międzynarodówki Komunistycznej 1914–1923*, Warszawa 1975, s. 15–17 i in.

¹¹ *Dokumenty z historii...*, z. 1, s. 13.

¹² *Ibidem*, s. 36; zob. J. Ryng, *Program Międzynarodówki Komunistycznej (dokończenie)*, „Nowy Przegląd” 1929, nr 1 (26), s. 25.

¹³ *Ibidem*, s. 36.

¹⁴ *Ibidem*, s. 37–38.

¹⁵ *Ibidem*, s. 39.

7. Taktyka komunistycznej grupy rewolucyjnej

Na czoło zadań przygotowawczych komunistycznej grupy rewolucyjnej wysuwa się zadanie opanowania mas. W tej akcji komunistów cechuje ogromna elastyczność taktyki, dostosowanej do warunków „terenu”. Elastyczność ta polega na stopniowaniu pracy wywrotowej, propagandowej i organizacyjnej. Można by to nazwać „robieniem rewolucji na raty”¹⁶. W zależności od realnych warunków w danym kraju:

„...partia określa swoje hasła i metody walki, wychodząc z założenia o konieczności mobilizacji i organizacji możliwie największych mas na możliwie najwyższym poziomie tej walki. Wysuwając szereg przejściowych haseł przy wytwarzającej się rewolucyjnej sytuacji i wysuwając szereg żądań częściowych, określanych konkretnymi warunkami (otoczeniem) partia powinna hasła te i żądania podporządkować swojemu rewolucyjnemu celowi opanowania władzy. Niedopuszczalnym jest zarówno odrywanie się od codziennych potrzeb i powszedniej walki klasy robotniczej, jak i ograniczanie działalności partii tymi potrzebami i powszednią walką. Zadaniem partii jest, wychodząc z tych codziennych drobnych potrzeb, prowadzić klasę robotniczą do rewolucyjnej walki o władzę”¹⁷.

Te zasadnicze wskazania komunistyczne cytujemy wg programu Komunistycznej Międzynarodówki, str. 160.

W dalszym ciągu na str. 161–162 czytamy:

„...Gdy istnieje rewolucyjny nastrój, gdy klasy panujące są zdezorganizowane, gdy masy znajdują się w stanie rewolucyjnego fermentu, gdy warstwy pośrednie skłaniają się na stronę proletariatu, gdy masy są gotowe do wystąpień i ofiar – przed partią... staje zadanie prowadzenia ich do bezpośredniego ataku na państwo... To osiąga się drogą propagandy wciąż zaostrażających się haseł przejściowych (hasło sowieków, robotniczej kontroli nad produkcją, hasło chłopskich komitetów dla zabrania ziemi dworskiej, hasło rozbrojenia burżuazji i uzbrojenia proletariatu itd.) i organizacją masowych wystąpień, którym winny być podporządkowane wszystkie odgałęzienia partyjnej agitacji i propagandy, również i parlamentarnej. Do tych masowych wystąpień zalicza się: strajki, łączenie strajków z demonstracjami, wreszcie strajk generalny ze zbrojnym powstaniem (buntem) przeciwko państwowej władzy. Ostatnia najwyższa forma walki opiera się na prawach sztuki wojkowej, wymaga planu wojennego, ofensywnego charakteru operacyj bojowych, bezwzględnej wierności i bohaterstwa ze strony proletariatu. Takie wystąpienia obowiązkowo uwarunkowane są organizacją szerokich mas w bojowych ugrupowaniach, których forma obejmuje i wprowadza w ruch możliwie największą ilość pracujących (sowiety robotniczych i chłopskich delegatów, żołnierskie sowiety, tj. rady itp. oraz wzmocnioną rewolucyjną robotę w armii i flocie)”¹⁸.

¹⁶ Taktykę rewolucyjną szerzej omawiał w części VI (*Strategia i taktyka Międzynarodówki Komunistycznej w walce o dyktaturę proletariatu*) program Kominternu (*ibidem*, s. 65–79; por. J. Ryng, *Program Międzynarodówki Komunistycznej...*, s. 29).

¹⁷ *Dokumenty z historii...*, z. 1, s. 74–75.

¹⁸ *Ibidem*, s. 75.

W świetle cytowanych dokumentów zrozumiałą się staje taktyka komunistów stosowana obecnie w Polsce.

8. Rola Rosji Sowieckiej

Grupa komunistyczna w Rosji zdeorganizowała państwo i opanowała władzę przy pomocy Niemiec¹⁹, służąc tym ostatnim do zniszczenia siły militarnej Rosji. W latach 1917–1918 bolszewicka grupa rewolucyjna odegrała rolę obcej agentury w Rosji, stając się głównym sprawcą jej klęski wojennej.

Następnie jednak role się odwróciły. Rosja Sowiecka stała się organizatorką rewolucji komunistycznej w Niemczech, na Węgrzech, w Finlandii, w Hiszpanii oraz organizatorką ośrodków rewolucyjnych we wszystkich państwach na całym świecie, traktując rewolucję komunistyczną jako środek imperialistycznych podbojów.

Cytowany program tak tę sprawę przedstawia:

„...SSSR nieuniknienie staje się... ogniskiem międzynarodowej rewolucji. W SSSR światowy proletariats po raz pierwszy uzyskuje naprawdę swoją ojczyznę, dla kolonialnych ruchów (SSSR) staje się ośrodkiem olbrzymiego przyciągania...”²⁰ (str. 126).

„...SSSR odgrywa w ogóle wielką rewolucyjną rolę, rolę międzynarodowego motoru proletariackiej rewolucji, popychającego proletariuszy wszystkich krajów do opanowania władzy”²¹ (str. 127).

Publiczne oświadczenie **Stalina** w dniu 14 lutego 1938 roku w liście otwartym w sowieckiej „Prawdzie”²² uzupełnia powyższe tezy programu:

„...pomoc ze strony międzynarodowego proletariatu powinna być połączona z naszą pracą nad wzmocnieniem Czerwonej Armii i Czerwonej Floty, nad mobilizacją całego kraju do walki...”.

Swoje imperialistyczne dążenia rozwija bolszewicka grupa rewolucyjna dwoma łożyskami. Jedno łożysko reprezentuje Komisariat Spraw Zagranicznych (Narkomindiel)²³ rządu sowieckiego, a drugie – Międzynaródka Komunistyczna (Komintern).

Niustanną walkę między Rosją Sowiecką i pozostałym światem przewidywał już **Lenin**, głosząc:

„...W końcu albo bolszewickie państwo albo inne państwa zwyciężą. Ale zanim ten koniec nastąpi, nieunikniony jest cały szereg najokropniejszych starć...”.

Ofensywne i zaborcze stanowisko bolszewickiej grupy rewolucyjnej, zasiadającej w rządzie Rosji Sowieckiej i w Kominternie, nie ulega żadnej wątpliwości, ani w świetle faktów historycznych, ani w świetle słów najwybitniejszych przywódców komunizmu.

¹⁹ Zob. R. Pipes, *Revolucja rosyjska*, Warszawa 2006, s. 408–413.

²⁰ *Dokumenty z historii...*, z. 1, s. 61.

²¹ *Ibidem*, s. 61.

²² „Prawda” – organ prasowy KC SDPRR(b), KC WKP(b), a następnie (do 1991 r.) KC KPZR. Pierwszy numer ukazał się 22 IV (5 V) 1912 r. Do przejęcia władzy w Rosji przez bolszewików pismo wydawano poza jej granicami. Pierwszy kolegialny komitet redakcyjny tworzyli m.in. Lenin, Stalin i Władimir Mołotow.

²³ Narodnyj Komissariat Inostrannyh Diel (Ludowy Komisariat Spraw Zagranicznych) ZSRR.

9. Doktryna wojenno-rewolucyjna grupy komunistycznej

Grupa komunistyczna, rządząca Rosją i Kominternem, przewidywała drugą wojnę światową i do niej systematycznie dążyła, pracując nad pogłębieniem rozdźwięków międzynarodowych. Sprawa ta zupełnie otwarcie jest omówiona w „Programie i ustawie Komunistycznej Międzynarodówki” (Moskwa 1936 r.)²⁴.

Stanowisko grupy tej streścić można jak niżej:

- 1) Druga wojna światowa jest nieunikniona²⁵.
- 2) Przybliżają ją rosnące przeciwieństwa interesów politycznych i gospodarczych między państwami²⁶.
- 3) Wybuch drugiej wojny światowej będzie korzystnym zjawiskiem z punktu widzenia możliwości wywołania światowej rewolucji komunistycznej (rozumowanie: pierwsza wojna światowa dała zwycięstwo komunizmu w jednym państwie, druga wojna światowa da okazję wywołania rewolucji w innych państwach)²⁷.

W związku z tym Rosja Sowiecka poparła Hitlera (umowa w sierpniu 1939 r.)²⁸, ułatwiając rozpoczęcie wojny, sama zaś liczyła, że uda się jej pozostać poza wirem drugiej wojny światowej, aż do chwili powszechnego osłabienia i wyczerpania państw zachodnioeuropejskich. Wtedy Czerwona Armia stanęłaby wobec możliwości zalania całej Europy.

U źródła zaś tych planów była komunistyczna doktryna wojenno-rewolucyjna, ogłoszona w Moskwie, pt. „Tezy i rezolucje 6 Kongresu Kominternu²⁹ – przeciwko imperialistycznym wojnom” (Gosizdat).

Czytamy w tym oficjalnym wydawnictwie:

„...Proletariat nie może być przeciwko każdej wojnie” (§ 8 str. 14)³⁰.

²⁴ Zob. *Dokumenty z historii...*, z. 1.

²⁵ Zob. *ibidem*, s. 30. Przeświadczenie Kominternu o nieuniknionym wybuchu wojny światowej wynikało m.in. z przekonania, że wojna jest nierozłącznym elementem reżimów kapitalistycznych, które prą do konfrontacji (zob. Ercoli [P. Togliatti], *Przygotowanie do wojny imperialistycznej i zadania Międzynarodówki Komunistycznej* [w:] *Dokumenty z historii III Międzynarodówki Komunistycznej*, z. 4, Warszawa 1965, s. 271; *O zadaniach Międzynarodówki Komunistycznej w związku z przygotowaniem przez imperialistów nowej wojny światowej* [w:] *Dokumenty z historii...*, z. 4, s. 586–595).

²⁶ Zob. *Dokumenty z historii...*, z. 1, s. 30–31.

²⁷ Stalin, a za nim *de facto* Komintern, stał na stanowisku, że wojna między krajami kapitalistycznymi jest dobrodziejstwem dla ZSRR, gdyż spowoduje ich osłabienie, z którego winno skorzystać państwo sowieckie (zob. N.S. Lebediewa, M.M. Narinskij, *Komintern i tworząca mirową wojna (do 22 ijunja 1941 g.)* [w:] *Istorija Kommunističeskogo...*, s. 150).

²⁸ Niemiecko-sowiecki pakt o nieagresji z 23 VIII 1939 r. (tzw. pakt Ribbentrop–Mołotow); na temat wpływu paktu na rozpoczęcie II wojny światowej zob. M. Kornat, *Polska 1939 roku wobec paktu Ribbentrop–Mołotow. Problem zbliżenia niemiecko-sowieckiego w polityce zagranicznej II Rzeczypospolitej*, Warszawa 2002, s. 457; M.K. Kamiński, *Geneza rozpętania przez Niemcy i Związek Sowiecki drugiej wojny światowej*, „Wiadomości Historyczne” 1995, nr 210, s. 1–14; R.C. Raack, *Polska i Europa w planach Stalina*, Warszawa 1997, s. 19–43.

²⁹ VI Kongres III Międzynarodówki Komunistycznej obradował w Moskwie od 17 VII do 1 IX 1928 r., uczestniczyło w nim 532 delegatów, reprezentujących 57 partii i 9 organizacji (*Międzynarodówka Komunistyczna 1919–1943. Zarys historyczny*, Warszawa 1974, s. 299; G.M., Abuwiekow, Z.N. Szachnazarowa, K.K. Szyrinia, *Organizacyonnaja struktura Komintiernia (ot kongriessa k kongriessu)* [w:] *Istorija Kommunističeskogo...*, s. 20–22.

³⁰ VI Kongres nie negował tzw. wojen sprawiedliwych, a za takie uznawał wojnę „uciskanych narodów przeciwko imperializmowi”, która według kominternowskiej wykładni była „nie tylko

„...Nieuniknione i potrzebne są wojny państw proletariackich z burżuazyjnymi...” (§ 32 str. 39).

„...Nie ten prowadzi niesprawiedliwą wojnę, kto pierwszy napada, lecz ten, kto jest przedstawicielem reakcji kontrrewolucji... przeciwko proletariackiej rewolucji...” (§ 9 str. 17).

„...Jedyną prawidłową metodą walki z wojną... jest przekształcenie jej w wojnę domową...” (§ 21 str. 37)³¹.

Tu właśnie leży punkt ciężkości całej taktyki wojenno-rewolucyjnej komunistów. Wprawdzie wir wojny wciągnął Rosję Sowiecką o wiele wcześniej w swoje kleszcze, niż tego pragnęła międzynarodowa grupa komunistyczna, wprawdzie ponoszą Sowiety ogromne straty na froncie militarnym, ale tym intensywniej dążą one po przez Komintern do „przekształcenia wojny w wojnę domową” wśród ludów innych państw. Ponosząc straty na froncie militarnym, dążą Sowiety do odegrania się na froncie wojenno-rewolucyjnym.

10. Rosja Sowiecka wobec Polski

Pomimo zawarcia z Polską w dniu 18 marca 1921 r. w Rydze traktatu pokoju Rosja Sowiecka (ZSSR) nie uszanowała art. V tego traktatu³² i systematycznie, z dużym nakładem pieniędzy i ludzi, organizowała u nas akcję wywrotową i dążyła do wywołania rewolucji komunistycznej. Zdrowy instynkt Narodu Polskiego i energia Rządu paraliżowały te poczynania.

We wrześniu 1939 r., gdy Niemcy napadły na Polskę, Rosja Sowiecka zdjęła otwarcie maskę i łamiąc zawarty z Polską pakt o nieagresji³³, dokonała w poro-

sprawiedliwa, ale również rewolucyjna” i stanowiła ogień światowej rewolucji proletariackiej (*Międzynarodówka Komunistyczna 1919–1943...*, s. 310). Według uczestnika kongresu z ramienia KPP Henryka Lauera-Brauda, jednym z podstawowych wyzwań nakreślonych w programie Kominternu była dążność do przeobrażenia wojen kapitalistycznych w wojny domowe (H. Lauer-Brand, *Pisma i przemówienia*, oprac. G. Iwański, H. Malinowski, E. Matusiak, F. Świetlikowa, Warszawa 1979, s. 432). Stosunek do wojny określała rezolucja Międzynarodówki Komunistycznej pt. „Walka z wojną imperialistyczną i zadania komunistów”.

³¹ Zob. S. Jankowski [H. Glass], *op. cit.*, s. 196, 206; E. Brand, *VI Kongres...*, s. 39. Kwestię przekształcania wojny imperialistycznej w wojnę domową poruszała m.in. „Platforma Międzynarodówki Komunistycznej” (*Dokumenty z historii III Międzynarodówki Komunistycznej*, z. 2, Warszawa 1962, s. 33).

³² Czytamy w nim: „Obie układające się strony zapewniają sobie nawzajem całkowite poszanowanie suwerenności państwowej i powstrzymanie się od jakiegokolwiek mieszania się do wewnętrznych spraw strony drugiej, w szczególności od agitacji, propagandy i wszelkiego rodzaju interwencji lub od ich popierania. Obie układające się strony zobowiązują się nie tworzyć i nie popierać organizacji, mających na celu walkę zbrojną z drugą układającą się stroną bądź czyniących zamach na jej całość terytorialną, bądź przygotowujących obalenie jej ustroju państwowego lub społecznego drogą gwałtu, jak również organizacji przypisujących sobie rolę rządu strony drugiej lub części jej terytorium. Wobec tego strony zobowiązują się nie zezwalać na przebywanie na swym terytorium takich organizacji, ich urzędowych przedstawicieli i innych organów, wzbronić werbowania wojskowego oraz wwozu na swe terytorium i przewozu przez swe terytorium sił zbrojnych, broni, amunicji i wszelkiego rodzaju materiałów wojennych przeznaczonych dla tych organizacji” (*Traktat pokoju między Polską a Rosją i Ukrainą, 18 marca 1921 r.* [w:] *Dokumenty z dziejów polskiej polityki zagranicznej 1918–1939*, t. 1: 1918–1932, red. T. Jędruszcak, M. Nowak-Kiełbikowa, Warszawa 1989, s. 155; *Dokumenty i materiały do historii stosunków polsko-radzieckich*, t. 3: *Kwiecień 1920 – marzec 1921*, Warszawa 1964, s. 578).

³³ Mowa o pakcie o nieagresji z 25 VII 1932 r., przedłużonym do 1946 r. na mocy protokołu z 5 V 1934 r. (*Źródła do historii powszechnej okresu międzywojennego*, t. 1: 1927–1934, oprac.

zumieniu z Niemcami zajęcia połowy ziem Rzeczypospolitej (ok. 200 tys. km kw.)³⁴.

Nie tylko zajęła nasze ziemie. Ogłosiła również – wbrew zasadom prawa międzynarodowego – włączenie tych ziem do państwa sowieckiego, przedstawiając ten akt, jako „wyzwolenie ludu”, a zwłaszcza „wyzwolenie z polskiej niewoli Białorusinów i Ukraińców”³⁵. I rozpoczęła straszliwe prześladowanie ludności polskiej i kultury polskiej, nie ustępując w barbarzyństwie Niemcom, plądrującym zachodnie części Polski³⁶.

Napad Niemiec na Rosję Sowiecką w dniu 22 VI 1941 r.^a stworzył dla państwa sowieckiego sytuację przymusową, którą wykorzystał Rząd Polski, zawierając układ polsko-sowiecki w dniu 30 lipca 1941 r.³⁷ Układ ten dał możliwość uratowania części wojskowych Polaków i części ludności cywilnej, przewiezionych z Rosji do Persji. Ale wykonanie tego układu było stale sabotowane przez Sowiety, ujawniające złą wolę i obłudę. Równocześnie rząd sowiecki – działając przy pomocy Kominternu – rozbudowywał na ziemiach polskich swoje agentury rewolucyjne (PPR, Gwardia Ludowa itd.)³⁸.

Znaczne sukcesy ofensywy sowieckiej w zimie 1942/43 r.³⁹ dały Rosji Sowieckiej takie przeświadczenie o własnej sile, że grupa komunistyczna, kierująca rządem sowieckim i Kominternem, zdecydowała się:

1) na zaostrenie propagandy rewolucyjnej na ziemiach polskich i zaatakowanie Rządu Polskiego w organach komunistycznych, wychodzących w Polsce⁴⁰;

2) na oficjalne ogłoszenie (na tle wymiany pewnych not i depezy) swoich roszczeń, m.in. wobec Polski, w depezy sowieckiej agencji telegraficznej TASS⁴¹

S. Sierpowski, Poznań 1992, s. 323–326; zob. też W. Materski, *Na widencie. II Rzeczypospolita wobec Sowietów 1918–1943*, Warszawa 2005, s. 391, 551–552).

^a W dokumencie błędnie 22 V 1941 r.

³⁴ 28 IX 1939 r. w Moskwie został podpisany niemiecko-sowiecki układ o granicach i przyjaźni, na mocy którego ziemie II RP na wschód od linii rzek Narew–Bug–San znalazły się pod okupacją sowiecką (zob. *Agresja sowiecka na Polskę 17 września 1939 r. w świetle dokumentów*, t. 1, red. C. Grzelak, Warszawa 1997, s. 231–233; *Katyń. Dokumenty zbrodni*, t. 1: *Jęńcy nie wypowiedzianej wojny. Sierpień 1939 – marzec 1940*, oprac. N. Lebidiewa, W. Materski i in., Warszawa 1995, s. 109–113; *Prawdziwa historia Polaków. Ilustrowane wypisy źródłowe 1939–1945*, t. 1: *1939–1942*, oprac. D. Baliszewski, A.K. Kunert, Warszawa 1999, s. 95–99).

³⁵ Zob. *Przemówienie radiowe przewodniczącego Rady Komisarzy Ludowych ZSRR W. Mołotowa, Moskwa 17 IX 1939 r.* [w:] *Prawdziwa...*, t. 1, s. 69.

³⁶ Szerzej zob. A. Głowacki, *Sowiety wobec Polaków na ziemiach wschodnich II Rzeczypospolitej 1939–1941*, Łódź 1997; *idem, Formy, skala i konsekwencje sowieckich represji wobec Polaków w latach 1939–1941* [w:] *Okupacja sowiecka ziem polskich 1939–1941*, red. P. Chmielowiec, Rzeszów–Warszawa 2005, s. 126–138; R. Wnuk, „*Za pierwszego Sowietą*”. *Polska konspiracja na Kresach Wschodnich II Rzeczypospolitej (wrzesień 1939 – czerwiec 1941)*, Warszawa 2007.

³⁷ Zob. *Układ Sikorski–Majski. Wybór dokumentów*, oprac. E. Duraczyński, Warszawa 1990, s. 173–174; *Prawdziwa...*, t. 1, s. 359–360; *Armia Krajowa w dokumentach 1939–1945*, t. 2: *Czerwiec 1941 – kwiecień 1943*, Wrocław – Warszawa – Kraków 1990, s. 26–28.

³⁸ Na temat powstania oraz działalności PPR i GL zob. P. Gontarczyk, *Polska Partia...*, *passim*.

³⁹ M.in. sukcesy Armii Czerwonej w bitwie stalingradzkiej.

⁴⁰ Zob. *Bierny opór nie wystarczy*, „Trybuna Wolności”, 1 VII 1942, nr 1 [w:] *Publicystyka...*, t. 1, s. 42–44; *Oblicze polskiej reakcji*, „Trybuna Wolności”, 15 X 1942, nr 18 [w:] *Publicystyka...*, t. 1, s. 107–110; *Nie ukryją nieróbstwa, KWC przypomina, że jest kierownictwem*, „Trybuna Wolności”, 15 XII 1942, nr 22 [w:] *Publicystyka...*, t. 1, s. 186–188.

⁴¹ TASS – Tielegrafnoje Agienstwo Sowietского Sojuza (Agencja Telegraficzna Związku Sowieckiego).

z dn. 2 III 1943 r.⁴², w której Rząd sowiecki formułuje swoje pretensje do ziem wschodnich Rzeczypospolitej, stojąc m.in. na granicy ustalonej w październiku 1939 r. [sic!]⁴³ między okupacją sowiecką i okupacją niemiecką – i oskarżając w bezczelny sposób Polski Rząd w Londynie o imperializm.

Stanęliśmy więc obecnie wobec ponownego otwartego ataku państwa sowieckiego na całość Rzeczypospolitej, wspartego szeroko zakrojoną akcją komunistyczną na naszych ziemiach, mającą ujawnić „wołę ludu” w kierunku złączenia się z Rosją Sowiecką.

11. Musimy przejść do kontrofensywy

Wobec skreślonego wyżej stanu między Polską a Rosją Sowiecką, Polska Rada Narodowa opublikowała tekst powziętej uchwały, a Rząd RP ogłosił oświadczenie z dnia 5 III 1943 r.⁴⁴, w stanowczy sposób zaznaczając nienaruszalność polskiej granicy wschodniej z września 1939 r. Jest to granica, z której żaden uczciwy Polak nie może ustąpić ani jednego centymetra, a cały Naród Polski stanie w odpowiedniej chwili murem dla jej obrony.

Krajowa Reprezentacja Polityczna⁴⁵ ogłosiła deklarację („Rzeczpospolita” z dn. 28 III 1943 r.), w której całkowicie solidaryzuje się z uchwałą Rady Ministrów z dn. 19 III 1943 r.⁴⁶ oraz z odpowiedzią Rządu z dn. 5 III 43 r.⁴⁷ na depezę TASS-a – w sprawie granic wschodnich.

Stanowisko Rządu Polskiego jest więc jasne i męskie. A jeśli chodzi o nasz ustrój wewnętrzny, o knowanie agentur komunistycznych, to przypominamy słowa Premiera gen. Sikorskiego, wypowiedziane po podpisaniu układu polsko-sowieckiego z 30 lipca 1943 r. [sic!].

„...Gdy z pomocą Bożą odzyskamy wolność, oprzemy przyszłość naszego Narodu na zasadach, o które obecnie walczymy, na zasadach wolności i sprawiedliwości chrześcijańskiej. Polska daleka jest od komunizmu”⁴⁸.

Stanowisku naszych czynników rządowych w Londynie towarzyszy akcja dyplomatyczna, jaka jest w obecnych warunkach możliwa.

My zaś, znajdujący się na ziemi polskiej, musimy tę akcję Rządu RP wesprzeć, uzupełnić. Jesteśmy w tej sytuacji politycznej, że za naszą akcją Rząd RP nie

⁴² 3 III 1943 r. TASS opublikowała odpowiedź Rady Komisarzy Ludowych ZSRR na notę rządu RP z 25 II 1943 r. (*Dokumenty i materiały do historii stosunków polsko-radzieckich*, t. 7: *Styczeń 1939 – grudzień 1943*, Warszawa 1973, s. 394–395; *Prawdziwa historia Polaków. Ilustrowane wypisy źródłowe 1939–1945*, t. 2: *1943–1944*, oprac. D. Baliszewski, A.K. Kunert, Warszawa 1999, s. 903–904).

⁴³ Zob. przypis nr 34.

⁴⁴ Zob. *Prawdziwa...*, t. 2, s. 918.

⁴⁵ Zob. W Grabowski, *Polska tajna administracja cywilna 1940–1945*, Warszawa 2003, s. 138–141; S. Dzieciółowski, *Parlament Polski Podziemnej 1939–1945*, Warszawa 2004, s. 11–37.

⁴⁶ Najprawdopodobniej chodzi o skierowaną do władz sowieckich notę ministra spraw zagranicznych rządu RP na uchodźstwie Edwarda Raczyńskiego z 23 III 1943 r. w sprawie sprzeciwu strony polskiej wobec bezprawnej, przymusowej sowieckiej polityki paszportyzacji mieszkańców Wschodnich Kresów II RP (W Materski, *Zerwanie stosunków polsko-sowieckich* [w:] *Historia dyplomacji polskiej*, t. 5: *1939–1945*, oprac. W. Michowicz, Warszawa 1999, s. 371).

⁴⁷ Zob. *Prawdziwa...*, t. 2, s. 918

⁴⁸ Zob. *Wokół prób wicherzeń komunistycznych*, „Rzeczpospolita Polska”, 10 III 1942, nr 4(24) [w:] *Polskie Państwo Podziemne wobec...*, s. 34.

może ponosić oficjalnej odpowiedzialności. Mamy sytuację „wolnej ręki” wobec akcji Kominternu. I na ofensywę sowiecko-komunistyczną musimy odpowiedzieć kontrofensywą w kraju – i to kontrofensywą zdecydowaną, silną.

Zarówno Rząd RP, jak i cały Naród oczekuje od polskiej warstwy przodującej powzięcia decyzji rozpoczęcia szerokiej akcji przeciwkomunistycznej.

Tym zagadnieniom poświęcone są dalsze stronicie memoriału.

Część II

12. Podstawowe warunki zwycięstwa Polski

Podstawowe warunki zwycięstwa Narodu Polskiego nad siłami rewolucyjno-komunistycznymi w Polsce, wspieranymi przez Moskwę, są następujące:

1) Pierwszy: Zdecydowana wola zwycięstwa, siła myśli w walce i czystość intencji – w grupie kierującej i w całej warstwie przodującej Narodowi Polskiemu.

2) Drugi: Wola lojalnej, uczciwej, bezinteresownej konsolidacji, współpracy i zgodnego „koleżeństwa broni” wszystkich rzeczywiście polskich patriotycznych ugrupowań politycznych i wojskowych.

3) Trzeci: Dokładna znajomość sił przeciwnika, tj. agencji komunistycznych, ich taktyki, planów, działania⁴⁹.

⁴⁹ W 1943 r. stan agend wywiadowczo-kontrywydawczych polskiego podziemia niepodległościowego przeznaczonych do działań antykomunistycznych prezentował się następująco. W AK za kwestię „K” odpowiadał referat „999” („Korweta”) i referat „994-Sonda” Wydziału Kontrywywiadu i Bezpieczeństwa Oddziału II KG oraz Brygady Wywiadowcze Oddziału Bezpieczeństwa Administracji Zmilitaryzowanej. W Delegaturze Rządu RP na Kraj za kwestię „K” od 1942 r. odpowiadała Komórka Bezpieczeństwa Wydziału Bezpieczeństwa („Oko”) Departamentu Spraw Wewnętrznych, a od grudnia 1943 r. Referat III Informacyjny („Stożek”, „Wirówka”) Oddziału Bezpieczeństwa („Żrenica”), referat „Żrenica R.V.”, a także Referat III Oddziału Polityczno-Społecznego („Tęczówka”) funkcjonujące w Wydziale Bezpieczeństwa DSW Szerzej zob. K. Sacewicz, *Współpracować...*, s. 16–19, 33–38; J. Marszałec, *Działalność informacyjna...*, s. 138–144; W. Bulhak, A.K. Kunert, *Kontrywywiad podziemnej Warszawy. Struktura, zadania i obsada personalna kontrywywiadu Komendy Głównej, Obszaru Warszawa i Okręgu Warszawa ZWZ-AK w latach 1939–1944* [w:] *Wywiad i kontrywywiad Armii Krajowej*, red. W. Bulhak, Warszawa 2008, s. 335–343; W. Grabowski, *Biuro Wojskowe Spraw Wewnętrznych i Brygady Wywiadowcze Szefostwa Biur Wojskowych Komendy Głównej ZWZ-AK (kryptonim: „Głóg”, „Róża”, „Teczka”, „Zeszyt”) w latach 1941–1943 w świetle materiałów Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego* [w:] *Wywiad i kontrywywiad...*, s. 173–174; *idem*, *Struktury organizacyjne służb bezpieczeństwa i wymiaru sprawiedliwości Polskiego Państwa Podziemnego* [w:] *Organy bezpieczeństwa i wymiar sprawiedliwości Polskiego Państwa Podziemnego*, red. W. Grabowski, Warszawa 2005, s. 61–62, 64–65. Ponadto inne formacje Polski Podziemnej posiadały własne agendy antykomunistyczne, m.in. w Oddziale II – Wywiadu i Kontrywywiadu KG NSZ funkcjonował Referat IV C Antykomunistyczny („Ule”) prowadzony przez Antoniego Szperlicha „Wróblewskiego” (AAN, Narodowe Siły Zbrojne, 207/3, Instrukcja wywiadu przeciw „K”, 15 III 1943 r., k. 15–19; AIPN, 0397/251, t. 1, k. 117–123; *Narodowe Siły Zbrojne wobec podziemia komunistycznego. Instrukcja wywiadu z 15 marca 1943 r.*, oprac. K. Sacewicz, „Echa Przyszłości” 2008, t. 9, s. 289–301; *Narodowe Siły Zbrojne. Dokumenty, struktury, personalia*, t. 1, wybór, wstęp i oprac. L. Żebrowski, Warszawa 1994, s. 293; K. Komorowski, *Polityka i walka. Konspiracja zbrojna ruchu narodowego 1939–1945*, Warszawa 2000, s. 312, 445–446; L. Żebrowski, *Rozwój organizacyjny i działalność Narodowych Sił Zbrojnych* [w:] *Narodowe Siły Zbrojne. Materiały z sesji naukowej poświęconej działalności Narodowych Sił Zbrojnych Warszawa 25 X 1992 r.*, red. P. Szucki, Warszawa 1994, s. 27).

4) Czwarty: Zdecydowane działanie organizacyjne, propagandowe⁵⁰ i bojowe.

Te cztery podstawowe warunki zwycięstwa warstwa przodująca u nas wyłonić z siebie może i musi.

Hasło wysunąć możemy dziś tylko jedno: „Przełamać oportunizm i obawy przed rewolucją komunistyczną i zacząć zdecydowanie działać przeciwko rewolucji komunistycznej”.

Przykłady Finlandii, Niemiec, Hiszpanii pouczają nas, że można opanować dzieło rewolucyjnego zniszczenia. My jesteśmy niewątpliwie w niezwykle trudnych warunkach, ale wskazanie doświadczenia historycznego jest zawsze to samo: walczyć! walczyć! jak najlepiej! – a niedaleka przyszłość może przynieść zarówno wielkie osłabienie Rosji Sowieckiej przez armię niemiecką, jak i coraz wyraźniejszy zwrot W[ielkiej] Brytanii i Stan[ów] Zjednoczonych przeciwko Sowieciom.

13. Wojenno-rewolucyjne siły Kominternu i Rosji Sowieckiej na ziemiach RP

Powiedzieliśmy wyżej w p. 2, że dla przeprowadzenia przewrotu rewolucyjnego wystarczy: 1) istnienie zdecydowanej i aktywnej grupy rewolucyjnej i 2) istnienie niezadowolonych mas. Wskazywaliśmy dalej, że grupa rewolucyjna może być wykorzystana dla przeprowadzenia planów obcego mocarstwa.

Na ziemiach Rzeczypospolitej mamy obecnie silną grupę rewolucyjną, występującą pod nazwą Polskiej Partii Robotniczej (PPR) i tzw. Gwardii Ludowej, czyli uzbrojonych oddziałów komunistycznych. PPR powstała w styczniu 1942 r. na rozkaz Kominternu i w ciągu jednego roku zdołała znacznie rozbudować swoją organizację polityczną, zorganizować prasę i propagandę. Organami prasowymi PPR jest „Trybuna Wolności”⁵¹ i „Trybuna Chłopska”⁵², dla młodzieży wydawane jest pismo „Walka Młodych”⁵³, propagandowe audycje radiowe podaje biuletyn Audycje Radiostacji „Kościuszko”⁵⁴, pismem dla Warszawy jest

⁵⁰ Szerzej zob. K. Sacewicz, *Współpracować...; Polskie Państwo Podziemne wobec...*

⁵¹ „Trybuna Wolności” – dwutygodnik teoretyczno-programowy, główny organ prasowy KC PPR, od lutego 1942 r. do lipca 1944 r. wydawany w Warszawie, od sierpnia 1944 r. w Lublinie. Nakład sięgał 7 tys. egzemplarzy. Kolejnymi redaktorami byli: Zygmunt Jarosz, Andrzej Weber, Jerzy Morawski, Bolesław Bierut (J. Jarowiecki, J. Myśliński, A. Notkowski, *Prasa polska 1939–1945*, Warszawa 1980, s. 104–105).

⁵² „Trybuna Chłopska” – miesięcznik, centralny organ prasowy KC PPR przeznaczony dla wsi. Wydawany w Warszawie w latach 1942–1943, redagowany przez Władysława Kowalskiego i Kazimierza Mijala (A. Przygoński, *Prasa konspiracyjna. Zarys – katalog – życiorys*, Warszawa 1966, s. 161).

⁵³ „Walka Młodych” – pismo Zarządu Głównego ZWM w Warszawie, wydawane w latach 1942–1943 jako dwutygodnik, w nakładzie około 4 tys. egzemplarzy (*ibidem*, s. 173).

⁵⁴ Referat „999” („Korweta”) Oddziału II KG ZWZ-AK pismo to uznała, z racji jego bezpośredniości oraz ogromnej sugestywności, za „najbardziej niebezpieczny instrument propagandowy” (AAN, AK, 203/III-133, *Ruch komunistyczny w Polsce (XII 1942 r.)*, k. 1).

„Głos Warszawy”⁵⁵, wojskowym organem jest „Gwardzista”⁵⁶, a dla prowincji wydaje organizacja komunistyczna szereg pisemek pod rozmaitymi nazwami i okolicznościowe ulotki. Organizację komunistyczno-wojskową wspiera szereg oddziałów partyzanckich, kierowanych bądź przez oficerów sowieckich, bądź przez członków dawnej „Brygady międzynarodowej” w Hiszpanii⁵⁷. Zarówno PPR jak i Gwardia Ludowa otrzymują instrukcje, pieniądze, broń i instruktorów z Rosji Sowieckiej, której zaborczym planom służy cała komunistyczna organizacja w Polsce.

Ruch partyzancki rozrósł się na ziemiach polskich głównie na skutek działań komunistycznych. Aczkolwiek skierowany jest on chwilowo przeciwko Niemcom, aczkolwiek wyradza się często w pospolity bandytyzm, grabiący zarówno „klasowych wrogów”, jak i biedną ludność wiejską, to jednak ostatecznym jego celem jest atak rewolucyjny na Państwo Polskie i przygotowanie terenu dla sowieckiej armii czerwonej.

Nie od rzeczy będzie przypomnieć komunistyczną doktrynę wojenno-rewolucyjną w odniesieniu do „czerwonej gwardii” i „partyzantów” sformułowaną w cytowanych w p. 9 „Tezach i uchwałach VI Kongresu Kominternu przeciwko imperialistycznym wojnom”. Przytaczamy odpowiedni ustęp:

„W rozmaitych okresach (etapach) rewolucji uzbrojenie proletariatu przyjmuje rozmaite formy. Okresowi przed zagarnięciem władzy i pierwszemu okresowi po zagarnięciu władzy odpowiada milicja proletariacka, milicja pracujących i czerwona gwardia. Do tego też okresu należą oddziały czerwonych partyzantów. Czerwona armia jest formą wojskowej organizacji sowieckiej władzy!!!” (str. 71 § 50).

Odpowiednikiem „czerwonej gwardii” jest u nas obecnie „Gwardia Ludowa”, a odpowiednikami „czerwonych partyzantów” są liczne oddziały partyzanckie na naszych ziemiach wschodnich i w tzw. Gen[eralnym] Gub[ernatorstwie]. Komunistyczna zaś doktryna wojenno-rewolucyjna, streszczona w Tezach, ustalona i opublikowana została w Moskwie już w sierpniu 1928 r. Można więc stwierdzić, że Komintern działał planowo i konsekwentnie.

Niezadowolenie mas istnieje u nas niewątpliwie i to w niezwykle wysokim stopniu, czyli istnieje również i drugi czynnik sprzyjający komunistycznej grupie rewolucyjnej. Wprawdzie to niezadowolenie nie zrodziło się z ucisku klasowego,

⁵⁵ „Głos Warszawy” – organ Komitetu Warszawskiego PPR, wydawany dwa razy w tygodniu od listopada 1942 r. do końca lipca 1944 r. W okresie powstania warszawskiego ukazywały się cztery wydania: staromiejskie (6–25 VIII 1944 r.), północnośródmiejskie (26 sierpnia – 2 września), południowośródmiejskie (19 września – 2 października) oraz praskie (9–17 sierpnia). Przedpowstaniowy „Głos Warszawy” redagowany był kolejno przez Zygmunta Jarosza, Jerzego Morawskiego, Władysława Bieńkowskiego. Nakład pisma sięgał około 5 tys. egzemplarzy (A. Przygoński, *Prasa konspiracyjna...*, s. 121–124). Stronictwo Pracy wydawanie przez PPR „Głosu Warszawy” uznało za kradzież swojego szyldu prasowego, gdyż w okresie 1940–1941 wydawało ono pod takim właśnie tytułem pismo konspiracyjne (*Prawdziwa...*, t. 2, s. 1504).

⁵⁶ „Gwardzista” – dwutygodnik, centralny polityczno-informacyjny organ GL, wydawany w Warszawie od maja 1942 r. do lipca 1944 r. w nakładzie do 6 tys. egzemplarzy. Redagowany był przez Józefa Mrozka, Michała Eklera, Michała Tetmajera i Stanisława Bartosika (A. Przygoński, *Prasa konspiracyjna...*, s. 37).

⁵⁷ Zob. M. J. Chodakiewicz, *Zagrabiona pamięć. Wojna w Hiszpanii 1936–1939*, Warszawa 1997, s. 72–73, 91–95.

ani z wrogości do Rządu Polskiego, a wyłącznie z uzasadnionej nienawiści do barbarzyńskiej okupacji niemieckiej, pławiącej się w zbrodni i znęcaniu się nad Narodem Polskim, to jednak fakt wrzenia mas ludowych jest faktem bezsprzecznym. Stan ten potrafili komuniści wykorzystać, dostosowując swoje hasła do aktualnych pragnień ludu: obalenia okupanta i wskrzeszenia Niepodległej Polski.

Trudno dziś cyfrowo ocenić wojenno-rewolucyjne siły Kominternu i Rosji Sowieckiej na ziemiach Rzeczypospolitej. Stwierdzić należy, że one istnieją, że wzrastają i są stale zasilane z zewnątrz, że noszą charakter przede wszystkim sztabów i kadr organizacyjnych. Cała zaś propaganda, cała eksploatacja wrzenia mas ludowych ma na celu zdobycie mas ludu miejskiego i wiejskiego dla działań rewolucyjnych gotowych już sztabów i kadr organizacyjnych.

(Bardziej szczegółowe informacje o organizacji rewolucyjno-komunistycznej w Polsce podają wydawnictwa specjalne).

14. Rozgrywka o masy

W tym stanie rzeczy zagadnienie nadania siły komunistycznemu ruchowi rewolucyjnemu w Polsce, sprowadza się do zdobycia przez grupę komunistyczną decydującego wpływu na masy ludowe polskie.

Jak do tego wpływu zamierza dojść grupa komunistyczna?

Zauważyć należy, że o ile komuniści są nieustępliwi i konsekwentni w dążeniu do oznaczonych celów zasadniczych, które zawsze streszczają się w dojściu do rewolucji komunistycznej, o tyle w sprawach taktyki są niezwykle elastyczni i z łatwością pozorują wszelką „ewolucję”. Zasada: każda droga jest dobra, jeśli prowadzi do celu, jest podstawą taktyki rewolucyjnej grupy komunistycznej. **Lenin** pouczał, że „bez obietnic nie można robić rewolucji”. A komunistyczny „Nowy Przegląd”⁵⁸ (organ KPP) wyjaśniał przed wojną:

„...Zawsze walczyliśmy o wolności demokratyczne... bo chcemy zdobyć lepsze warunki dla zorganizowania klasy robotniczej i mas pracujących, bo chcemy zdobyć lepsze warunki dla prowadzenia tych mas do walki”... (nr 9/83, str. 870)⁵⁹.

Całe więc „demokratyczne oblicze” komunistów, to tylko sprawa taktyki, a nie ewolucja zasadniczych poglądów, ani zmiana celów. Otwarcie to odsłonił Dymitrow, przemawiając na VI Kongresie Kominternu o partiach, wciągniętych do „frontu ludowego”; powiedział on: „...my komuniści, mamy inne niż te partie cele ostateczne...”⁶⁰.

Rzeczywistość to potwierdza. W Rosji i w Hiszpanii komuniści robili przykład z żywiołami socjalistycznymi, aby zwiększyć swoje wpływy rewolucyjne na masy, aby uzyskać jak najsilniejsze uderzenie w grupę rządzącą i grupę naro-

⁵⁸ „Nowy Przegląd” – nielegalny organ prasowy KPRP i KPP wydawany w latach 1922–1937. Teoretycznie miesięcznik, redagowany i drukowany poza granicami II RP, wpięty w Niemczech i Gdańsku, następnie w Brukseli. Maksymalny nakład sięgał 1,5 tys. egzemplarzy. Od 1935 r. pismo ukazywało się pod nazwą „Przegląd” (A. Paczkowski, *Prasa Polska w latach 1918–1939*, Warszawa 1980, s. 81, 83, 133–134, 214–215).

⁵⁹ G. Henrykowski, *Co dalej z jednolitym frontem robotniczym*, „Nowy Przegląd” 1935, nr 9 (83), s. 870.

⁶⁰ *Ibidem*, s. 873.

dowi przodującą, a po osiągnięciu zasadniczego zwycięstwa rewolucyjnego, komuniści natychmiast uderzali w niepotrzebnych już im wczorajszych sojuszników i wymordowywali ich bez litości. Taki był los socjal-rewolucjonistów w Rosji, taki był los żywiołów szczerze demokratycznych w Hiszpanii.

Do czasu jednak rewolucji grupa komunistyczna usilnie naśladuje przysłowiowego rybaka, który na haczyk nie kładzie tego, co sam lubi, lecz to, co może rybę znieść do połknięcia haczyka. W myśl więc zasady Lenina rzuca się nieograniczone obietnice, byleby tylko masy ludowe poruszyć i pchnąć przeciwko warstwie przodującej narodu, byleby tylko ułatwić sobie cel główny: uchwycenie władzy.

Agitator komunistyczny, to nie głosiciel rzeczywistych celów grupy komunistycznej, lecz zręczny i wyprany z wszelkich hamulców moralnych uwodziciel mas. Bada on uważnie, jakie hasła są aktualnie wśród mas popularne, jakie są obecnie bolączki życia gospodarczego i politycznego, jakie są pragnienia mas – we wszystkich dziedzinach – a więc pragnienia poprawy bytu materialnego, pragnienia zmiany sytuacji politycznej, pragnienia wyzwolenia narodowego, odzyskania niepodległości, wywarcia zemsty na barbarzyńskich okupantach itd. Na podstawie tych badań przygotowywana jest kampania propagandowa, która dziś ujawnia następujące charakterystyczne cechy:

1) wysuwa hasła demokratyczne⁶¹, aczkolwiek dyktatura komunistyczna i rządy sowieckie w Rosji są zaprzeczeniem wszelkiej demokracji;

2) wysuwa hasła walki o niepodległość Polski, aczkolwiek Rosja Sowiecka i Komintern dążą do podbicia Polski i zniszczenia naszej niepodległości;

3) wysuwa hasła jednolitego frontu narodowego (razem z komunistami) przeciwko Niemcom⁶², bo chce hasło walki o niepodległość Polski i naturalne dążenie Polaków do koncentracji sił wykorzystać dla wywołania przedwczesnego powstania, dla Rosji Sowieckiej dogodnego zarówno z punktu widzenia militarnego zamieszania na tyłach armii niemieckiej, jak i politycznego (dalszy upust krwi Narodu Polskiego, zwłaszcza jego warstwy przodującej) – a dla Polaków zgubnego;

4) wysuwa hasła przyjaźni, braterstwa i współdziałania z Rosją Sowiecką, walczącą rzekomo o nasze wyzwolenie z niewoli niemieckiej i rzekomo niosącą nam „wolność i niepodległość”⁶³;

5) wysuwa hasła podkopujące Rząd Polski w Londynie, oskarżając go raz – o bierność, trwanie w milczeniu „z bronią u nogi”, gdy naród tutaj ginie, a drugi raz – o imperializm i reakcyjność, skoro ten Rząd nie uznaje żadnych rzekomych praw sowieckich do połowy ziem Rzeczypospolitej⁶⁴;

⁶¹ Zob. *O wolną, niepodległą Polskę*, „Trybuna Wolności”, 15 II 1942, nr 2 [w:] *Publicystyka...*, t. 1, s. 9–11; *O co walczymy?* [w:] *Wizja programowa...*, s. 50–51.

⁶² Zob. *Front narodów przeciw najeźdźcy*, „Trybuna Wolności”, 1 II 1942, nr 1 [w:] *Publicystyka...*, t. 1, s. 3–5; *Zgoda w obliczu uroga*, „Trybuna Wolności”, 1 VI 1942, nr 8 [w:] *Publicystyka...*, t. 1, s. 32–34; zob. też przypis nr 70.

⁶³ Zob. AAN, KC PPR, 190/I-1, *Do Robotników, Chłopów i Inteligencji. Do wszystkich patriotów polskich*, styczeń 1942 r., k. 1–1a; *Wizja programowa...*, s. 9–14; *Polska Partia Robotnicza. Dokumenty...*, s. 51–55; *Rocznica układu polsko-radzieckiego*, „Trybuna Wolności”, 1 VIII 1942, nr 13 [w:] *Publicystyka...*, t. 1, s. 63–64.

⁶⁴ Zob. przypis nr 40.

6) wysuwa hasła objęcia władzy przez lud, co praktycznie musiałyby w planach komunistycznych oznaczać objęcie władzy w Polsce przez komunistów; to hasło zaostżane jest stopniowo hasłami walki klasowej⁶⁵.

Już z wymienienia głównych grup hasel propagandy komunistycznej wynika, że hasła obiektywnie słuszne i patriotyczne są wysuwane w połączeniu ze specyficznymi sowieckimi dodatkami rewolucyjnymi, bo te obiektywne hasła mają być tylko punktem zaczepienia dla dalej i inną drogą idących „celów ostatecznych” grupy komunistycznej, których przedwczesne odsłonięcie uniemożliwiłoby komunistom wygraną decydujących wpływów na masy.

Tak zwane „antyfaszystowskie fronty narodowe”, o ile są montowane przez komunistów, są tylko metodą walki, jak to wyjaśnia komunistyczny „Nasz Przegląd” w nr 9/83 na str. 870⁶⁶.

W dniu 1 marca 1943 r. ogłosił Centralny Komitet PPR swoją programową deklarację⁶⁷. Podajemy ją w załączniku nr 1⁶⁸ w całości, gdyż znakomicie uzupełnia ona wszystko wyżej powiedziane o taktyce komunistycznej, stosowanej dla zdobycia wpływów na masy ludowe miejskie i wiejskie. Odsłania też ona plany komunistyczne w tej dziedzinie.

15. Błędne rachuby polityczne

Z dotychczasowych wywodów i przedstawionych dokumentów jasno wynika, że mylą się ci, którzy w swojej kalkulacji politycznej chcą zmniejszyć niebezpieczeństwo komunistycznej rewolucji przez „przejmowanie” części mniej niebezpiecznie brzmiących hasel komunistycznych lub przez sojusze czy paktowanie z komunistycznymi organizacjami. Takie „przechytrzenie” komunistów jest dowodem naiwności politycznej i niezajomości metod działania i celów komunistycznej grupy rewolucyjnej.

Jeszcze bardziej mylą się ci, którzy – odzegnując się od Moskwy i Kominternu – stawiają jednak na rewolucję społeczną w Polsce, gdyż liczą, że tą drogą dojdą do władzy. W razie zwycięstwa rewolucji społecznej u nas, los tego rodzaju kalkulatorów politycznych byłby nieuniknienie taki sam, jakim był los socjal-rewolucjonistów w Rosji, tj. śmierć w czerezwyczajce.

Bo dla Polski rewolucja społeczna oznacza ułatwienie wtargnięcia na ziemie polskie barbarzyńskich hord armii sowieckiej.

Propozycje sojuszków, wysuwane przez grupę komunistyczną pod adresem innych organizacji politycznych lub wojskowych, są taktyką przysłowiowego konia trojańskiego. O tym polskim działaczom politycznym nigdy zapominać nie wolno. A jakiegokolwiek paktowania i rozmowy z komunistami w obecnej

⁶⁵ Warto podkreślenia jest, że merytoryczne treści memoriału, m.in. charakterystyka taktyki propagandy komunistycznej, były wykorzystywane przez prasę niepodległościową, zob. *Taktyka polityczna rewolucji komunistycznej*, „Ajencja A.”, 19 VI 1943, nr 3. Z kolei publicystyka konspiracyjna PPR poddała memoriał surowej krytyce; zob. *Ryba cuchnie od głowy*, „Głos Warszawy”, 28 V 1943, nr 28 (37) [w:] *Publicystyka...*, t. 2, s. 173–175.

⁶⁶ G. Henrykowski, *op. cit.*, s. 870.

⁶⁷ Zob. AAN, KC PPR, 190/I-1, k. 11; *Wizja programowa...*, s. 49–52; *Polska Partia Robotnicza. Dokumenty...*, s. 121–125.

⁶⁸ W niniejszym opracowaniu, z racji powszechnej znajomości deklaracji marcowej KC PPR, załącznik ten został pominięty (zob. *Wizja programowa...*, s. 49–53).

naszej sytuacji politycznej (okupacja niemiecka) kryją w sobie i to dodatkowe niebezpieczeństwo, że prowadzą do dekonspiracji polskich działaczy i polskich organizacji wobec wroga, który nie zawaha się przed żadnym sposobem walki z nami (np. przed wydawaniem nazwisk i adresów polskich – niemieckim okupantom)⁶⁹.

Sytuację naszą komplikuje jeszcze i to, że w Polsce pokutuje dotychczas przestarzałe pojęcie o rewolucji społecznej, jako o „postępie”. W świetle zaś naukowych badań historycznych i socjologicznych rewolucja społeczna nie jest objawem zdrowia społecznego, lecz objawem patologii społecznej. Niesie ona ogrom zniszczenia, cierpień i mordów, niesie upadek kultury i zubożenie ludności, jest uwstecznieniem dziejów narodu, a w naszych warunkach byłaby w skutkach stokroć szkodliwsza, niż okrzyczana „anarchia szlachecka” wieku XVIII, gdyż nieuniknienie sprowadziłaby na nas nową falę krwawej obcej okupacji.

Polska swoje sprawy wewnętrzne może rozwiązać tylko w drodze ewolucji, przy demokratycznym podejściu do zagadnień społecznych. A Naród Polski ma wszelkie dane ku temu, aby na tej drodze dojść do rzeczywiście rozumnej i trwałej wewnętrznej przebudowy.

16. Zestawienie sił sowiecko-komunistycznych z patriotycznymi siłami ładu i odbudowy Polski

Jeden z głośniejszych historyków francuskich powiedział zdanie, że gdy państwo słabnie to opanowują je ludzie najlepiej uzbrojeni.

Komuniści niewątpliwie chcą być u nas najlepiej uzbrojeni: w zdecydowaną grupę kierowniczą, w jednolitą doktrynę działania, w poparcie wzburzonych mas, w najlepszą broń i w zaskoczenie i sterroryzowanie przeciwników rewolucji komunistycznej.

Jak przedstawia się wzajemny stosunek sił sowiecko-komunistycznych i patriotycznych sił ładu i odbudowy Polski?

Poniższe zestawienie usiłuje to zobrazować:

Sily sowiecko-komunistyczne	Sily polskie
1. Rząd sowiecki w Moskwie udziela poparcia organizacjom komunistycznym w Polsce.	1. Rząd polski w Londynie popiera organizacje polskie w Polsce.
2. Armia sowiecka dąży do okupowania Polski, lecz dotychczas jest paraliżowana działaniami armii niemieckiej.	2. Armia polska na obczyźnie dąży do powrotu do Polski i do Jej obrony, lecz jest unieruchomiona obecną sytuacją wojenną i siłą armii niemieckiej, okupującej Polskę.
3. Komintern w Moskwie jest centralnym ośrodkiem politycznej i wojskowej dyspozycji w wojnie rewolucyjno-komunistycznej przeciwko Polsce.	3. W Polsce nie posiadamy centralnego ośrodka obrony przeciwko ofensywie rewolucyjno-komunistycznej.

⁶⁹ Mowa o komunistycznej akcji dezinformacyjnej.

Siły sowiecko-komunistyczne	Siły polskie
<p>4. Polityczne organizacje sowiecko-komunistyczne w Polsce:</p> <p>a) Polska Partia Robotnicza b) Związek Młodzieży Komunistycznej c) Narodowe Komitety Walki⁷⁰ (w fabrykach etc.) d) Rozmaite przybudówki jak: Komitety opieki nad ofiarami faszyzmu Komitety Daru Narodowego⁷¹ itp.</p> <p>Cechy: jedność doktryny, jedność działania, duża karność, duża dynamika. Liczebność: wielokrotnie mniejsza niż stronnictw polskich⁷².</p>	<p>4. Polskie organizacje polityczne:</p> <p>a) Stronnictwo Pracy i Unia b) Stronnictwo Narodowe (stara grupa) c) Secesja Str. Narodowego (nowa grupa) d) ONR („Szaniec”) e) Konfederacja [Narodu] f) Ugrupowania katolickie⁷³ g) Stronnictwo Ludowe h) Umiarkowane grupy sanacyjne⁷⁴ i) Prawica PPS⁷⁵ j) Niektóre grupy demokratyczne</p> <p>Cechy: brak jedności doktryny, brak jedności działania, skłócenie, mała karność. Liczebność: wielokrotnie większa niż organizacyj komunistycznych.</p>
<p>5. Wojskowe organizacje sowiecko-komunistyczne]</p> <p>a) Gwardia Ludowa b) Oddziały partyzantów c) Oddziały bandyckie, które komuniści próbują poddać swojemu kierownictwu d) specjalne grupy bojowe (do sterroryzowania i wymordowania przeciwników komunij) e) pomoc: wywiad piątek (sekcij) przeciwko organizacjom polskim.</p> <p>Cechy: jedność dowództwa, jedność doktryny, jedność działania, karność Liczebność: wielokrotnie mniejsza niż organizacje polskie.</p>	<p>5. Wojskowe organizacje polskie</p> <p>a) Oficjalna organizacja wojskowa⁷⁶ b) Narodowa Organizacja Wojskowa NSZ c) Mniejsze grupy bojówkowo-wojskowe d) Specjalne grupy bojowe do specjalnych zadań e) pomoc: wywiad organizacyj politycznych przeciwko komunie.</p> <p>Cechy: brak jedności dowództwa, brak wspólnej doktryny, brak jednolitego działania, duża karność wewnątrz organizacyj wojskowych Liczebność: wielokrotnie większa niż organizacyj komunistycznych.</p>

⁷⁰ Narodowe Komitety Walki – w myśli programowej PPR były podstawą lansowanej przez nią koncepcji jednolitego frontu narodowego (*Narodowe Komitety Walki*, „Okulnik” [sic!], 15 VI 1942, nr 7 [w:] *Polska Partia Robotnicza. Dokumenty...*, s. 67–69; *Narodowe Komitety Walki*, „Trybuna Wolności”, 1 VII 1942, nr 11 [w:] *Publicystyka...*, t. 1, s. 39–41; *Zadania Narodowych Komitetów Walki na wsi*, „Trybuna Chłopska”, 5 VII 1942, nr 5 [w:] *Publicystyka...*, t. 1, s. 56–57). Na temat reakcji Polski Podziemnej na koncepcję NKW oraz o jej klęsce zob. K. Sacewicz, *Współpracować...*, s. 265–267; P. Gontarczyk, *Polska Partia...*, s. 142–143.

⁷¹ Komitet Daru Narodowego – utworzony w 1942 r. przez KC PPR w celu przeprowadzenia zbiórki na obligacje Daru Narodowego, kierowany przez Małgorzatę Fornalską. Na temat reakcji Polski Podziemnej na tę inicjatywę zob. K. Sacewicz, *Współpracować...*, s. 267–268.

⁷² Zob. T. Żencykowski, *Polska Lubelska 1944*, Warszawa 1990, s. 62, 69; P. Gontarczyk, *Polska Partia...*, s. 118, 373; *Tajne oblicze...*, t. 1, s. 64; por. K. Komorowski, *Doświadczenia organizacyjne i bojowe Gwardii Ludowej*, „Wojskowy Przegląd Historyczny” 1986, nr 1, s. 122; R. Nazarewicz, *Armii Ludowej dylematy...*, s. 81; M. Malinowski, *Geneza PPR*, Warszawa 1972, s. 455; W. Góra, *Organizacja i liczebność Armii Ludowej*, „Głos Kombatanta Armii Ludowej” 1992, nr 3, s. 10–15.

⁷³ M.in. Stronnictwo Pracy, Unia, „Ojczyzna”, Związek Odrodzenia Narodowego.

⁷⁴ Podziemne organizacje o sanacyjnym rodowodzie to Konwent Organizacji Niepodległościowych oraz Obóz Polski Walczącej (K. Przybysz, *Polska myśl polityczna 1939–1945. Zarys problematyki*, Warszawa 2000, s. 33–34).

⁷⁵ Polska Partia Socjalistyczna – „Wolność, Równość, Niepodległość”. Stosowano również nazwę Ruch Mas Pracujących Miast i Wsi oraz Ruch Mas Pracujących Polski „Wolność, Równość, Niepodległość”, kryptonim konspiracyjny „Koło”.

⁷⁶ Związek Walki Zbrojnej – Armia Krajowa.

Ocena działalności podziemia komunistycznego

<p>6. Propaganda sowiecko-komunistyczna</p> <p>a) „Trybuna Wolności” – pismo b) „Trybuna Chłopska” – „ – c) „Walka Młodych” – „ – d) „Głos Warszawy” – „ – e) Audycje radiostacji „Kościuszko” – biuletyn, dyspozycje propagandowe f) Szereg pism prowincjonalnych g) Ulotki okolicznościowe g) Szkolenie agitatorów Cechy: jedność doktryny, jedność działania, duży dynamizm, zręczna taktyka, umiejętność uwodzenia mas ludu miejskiego i wiejskiego obietnicami, wiązanie interesów żołądka i kieszeni tłumów z celami komuny, oddziaływanie na półinteligencję. Nakład: znacznie mniejszy niż pism polskich w sumie wziętych, lecz dobry kolportaż wśród robotników, chłopów i młodzieży.</p>	<p>6. Propaganda polska</p> <p>a) Kilkadziesiąt pism polskich, prowadzących propagandę pozytywną polską i negatywną antykomunistyczną⁷⁷ b) Kilka broszur antykomunistycznych (mało) c) Brak aktualnych ulotek antykomunistycznych d) Brak szkolenia agitatorów przeciwkomunistycznych⁷⁸ Cechy: brak jedności doktryny obrony przed komunizmem, brak należytego współdziałania, słaba znajomość metod i celów komuny, słabe przenikanie do szerokich mas, słabe wiązanie interesów mas z walką o Polskę niekomunistyczną. Nakład: wielokrotnie większy od sumy nakładów komunistycznych, słaby kolportaż wśród chłopów, robotników i młodzieży.</p>
<p>7. Ośrodki kierownicze sow[iecko]-kom[unistyczne]</p> <p>a) Centralny Komitet PPR b) Dowództwo Główne Gwardii Ludowej</p> <p>Cechy: decyzja polityczna i wojskowa co do rewolucji w Polsce dawno powzięta i opracowana. Ofensywa na Polskę w pełnym toku.</p>	<p>7. Ośrodki kierownicze polskie</p> <p>a) Pełnomocnik RRZ⁷⁹ (Krajowa Repr[ezentacja] Polit[yczna]) b) Władze wojskowe⁸⁰ c) Kierownictwo polskich org[anizacji] politycznych⁸¹ Cechy: Decyzji politycznej przeciwko komunie brak. Decyzji wojskowej przeciwko komunie brak. (Nie można nazywać decyzjami dotychczasową chwiejność i połowiczne traktowanie sprawy walki z ofensywą wojenno-rewolucyjną na Polskę).</p>

⁷⁷ Szerzej zob. K. Sacewicz, *Współpracować..., passim; Polskie Państwo Podziemne wobec..., passim*.

⁷⁸ Na natychmiastową potrzebę szkolenia agitatorów ulicznych, a tym samym na ich brak zwracał uwagę Henryk Glass w „Planie C” (zob. „Blok” Henryka Glassa..., s. 230).

⁷⁹ Delegat rządu RP na uchodźstwie.

⁸⁰ Komenda Główna ZWZ-AK.

⁸¹ Polityczny Komitet Porozumiewawczy – Krajowa Reprezentacja Polityczna.

Siły sowiecko-komunistyczne	Siły polskie
<p>8. Możliwości mobilizacyjne mas Grupa rewolucyjno-komunistyczna ma poważne możliwości zmobilizowania mas pod swoim kierownictwem, o ile:</p> <p>a) nie odsłoni przedwcześnie swoich planów lub nie zostanie dostatecznie wcześniej i głośno zdemaskowana, b) nie spotka się z planowym i dostatecznie silnym przeciwdziałaniem propagandowym i bojowo-wojskowym, które by tę grupę rozbroiły i zniszczyły, c) nie nastąpi zapowiadane decydujące zwycięstwo armii sowieckiej, d) nie uda się Niemcom rozbić grupy rewolucyjno-komunistycznej w Polsce.</p>	<p>8. Możliwości mobilizacyjne mas Grupy polityczne i wojskowe polskie (warstwa narodowi przodująca) mają olbrzymie, a wielokrotnie większe od komuny możliwości zmobilizowania mas pod swoim kierownictwem przeciwko grupie komunistycznej, o ile:</p> <p>a) zdobędą się na usunięcie lub choćby zawieszenie na czas wojny wzajemnych podejrzeń, kłótni i tarć, b) zdobędą się na wspólny jednolity plan działania propagandowego i bojowo-wojskowego przeciwko grupie rewolucyjno-komunistycznej c) zdobędą się na głębsze i szersze docieranie organizacyjne propagandowe do mas ludowych miejskich i wiejskich, d) zdobędą się na skierowanie energii i dojrzewającego wybuchu mas do działań pożytecznych dla państwowości polskiej, e) zdołają się obronić przed wywiadem i prowokacjami komuny i gestapo.</p>
<p>Czynniki dodatkowe i zmienne: a) Sytuacja na froncie wschodnim, b) Błędy Niemców, ułatwiających swoją polityką wobec Polaków propagandę rewolucyjną komunistom.</p>	<p>Czynniki dodatkowe i zmienne: a) Sytuacja na froncie wschodnim b) Błędy Niemców, ułatwiających propagandę rewolucyjno-komunistyczną swoją polityką wobec Polaków.</p>
<p>Czynnik dodatkowy ujemny: Możliwość szybkiego przybycia Armii Polskiej w chwili przełomowej.</p>	<p>Czynnik dodatkowy dodatni: Możliwość szybkiego przybycia Armii Polskiej w chwili przełomowej.</p>

Jak celem grupy rewolucyjno-komunistycznej jest zmobilizowanie zbalamowanych mas ludowych i rzucenie ich na polską warstwę przodującą i na Armię Polską, tak naszym celem winno być sparaliżowanie tych planów i rzucenie mas polskiego ludu na agentów sowiecko-komunistycznych.

Chwila załamania się Niemiec i powrotu Armii Polskiej do Kraju powinna być tak przez nas przygotowana, aby wybuch patriotycznego entuzjazmu umożliwił całkowite fizyczne zniszczenie grupy sowiecko-komunistycznej w Polsce.

Wyżej podaliśmy bardzo pobieżne i schematyczne ujęcie głównych „węzłów” strategicznych w walce, która się toczy na ziemiach polskich od 17 września 1939 r.

Punktem najistotniejszym, głównym „węzłem strategicznym” jest obecnie walka o decydujący wpływ na masy.

Rozumieją to komuniści, którzy w marcu 1943 r. [sic!] wydali rozkaz podwojenia szeregów organizacji komunistycznych w okresie następnych trzech miesięcy⁸².

Od skali patriotyzmu i energii warstwy przodującej w naszym narodzie zależy, czy agentom Moskwy uda się to przeprowadzić czy nie.

⁸² Mowa o uchwałach rzekomego lutowego Plenum KC PPR; zob. *Wizja programowa...*, s. 41–45.

17. Polityczna platforma konsolidacji polskich sił

Mamy omówione w poprzednich punktach zasadnicze momenty toczącej się walki, jak: 1) charakterystykę tej walki, przeprowadzoną w gruntownej analizie rewolucji komunistycznej, 2) cele, taktykę i siły grupy rewolucyjno-komunistycznej i 3) siły nasze – polskie.

Przy ocenie naszych sił uderza: 1) ogromna przewaga liczebna nad siłami grupy rewolucyjno-komunistycznej, 2) brak jednolitego kierownictwa i jednolitego planu działania i 3) rozbitcie organizacyjne naszego narodu.

To rozbitcie narodu na szereg mało lub wcale ze sobą nie współdziałających organizacji i na szarą masę w ogóle niezorganizowaną – jest naszą największą słabością.

Aby z tego stanu wyjść, trzeba doprowadzić wspólnymi siłami do konsolidacji energii narodowej, do porozumienia w walce z wrogiem.

Porozumienie takie może być zrobione tylko na określonej platformie zgodnie uznanych zasad politycznych.

Projekt takiej platformy podajemy w poniższych punktach:

1) Polska ma dziś nie jednego, lecz dwóch śmiertelnych wrogów: Niemcy hitlerowskie i Rosję sowiecką,

2) Wojna Niemiec z Rosją i stopniowe wyczerpywanie się obu tych totalnych kolosów jest faktem niezwykle korzystnym z punktu widzenia polskich interesów narodowo-państwowych,

3) Pomyślne warunki odbudowania Państwa Polskiego dać nam może tylko zupełne wyczerpanie się Rosji i klęska Niemiec, rozbitych przez Anglię i Stany Zjednoczone,

4) Polacy nie mogą w tej wojnie pomagać ani Niemcom, ani Rosji,

5) Rewolucja społeczna w Polsce, którą przygotowuje grupa rewolucyjno-komunistyczna i Rosja Sowiecka, doprowadziłyby nieuniknienie do okupacji Polski przez Rosję. Polacy nie mogą więc współdziałać z czynnikami rewolucji społecznej, przeciwnie – muszą do rewolucji nie dopuścić,

6) Po linii zaborczych dążeń Niemiec, Rosji i grupy rewolucyjno-komunistycznej idzie podcinanie wśród Polaków wszelkich autorytetów. Musimy się więc tym dążeniem zaborców przeciwstawić i w międzyorganizacyjnym porozumieniu ustalić na czas wojny zasadę niepodważania tych nielicznych autorytetów, jakie wśród siebie w rozmaitych organizacjach posiadamy,

7) Należy stanowczo zaprzestać bezsensownej, szkodliwej „walki o trumny”, jaka się toczy między zwolennikami Piłsudskiego i zwolennikami Dmowskiego. Energię polską należy skierować do pożyteczniejszych działań, a spór o przeszłość pozostawić historykom.

Lojalne przyjęcie i stosowanie tych kilku przedstawionych zasad dałoby możliwość wytworzenia zdrowszej atmosfery politycznej i rozpoczęcia zgodnej współpracy w dziele obrony Ojczyzny m.in. i przed niebezpieczeństwem rewolucji.

18. Co należy czynić?

Spróbujmy teraz naszkicować w ogólnych zarysach, co należy uczynić, aby siły rewolucji komunistycznej w Polsce zostały złamane i zniszczone.

Czegóż nam potrzeba?

1. **Potrzeba decyzji politycznej** do zorganizowania i przeprowadzenia polskiej kontrofensywy.

Decyzja taka powinna zapaść równolegle:

- a) w przedstawicielstwie Rządu RP w Kraju,
- b) w kierowniczych ośrodkach polskich organizacji politycznych.

Decyzja polityczna powinna być uzgodniona na podstawie podanej w rozdziale 17 platformie politycznej: Decyzja ta musi dać jednolity punkt wyjścia i jednolity kierunek działania.

Jako wyraz praktyczny powziętej decyzji politycznej wskazujemy trzy drogi, z których jedną należy niezwłocznie obrać, kierując się aktualnymi warunkami. Ocena, która z tych dróg jest obecnie możliwa i najbardziej wskazana, należy nie do autorów memoriału, lecz do czynników kierujących naszym życiem politycznym.

Są to drogi następujące:

a) powołanie Komitetu Przeciwkomunistycznego, do którego delegowałyby przedstawiciele partii polityczne,

b) Powołanie Komitetu Obrony Rzeczypospolitej z przedstawicieli największych ugrupowań politycznych i innych organizacji, przy czym akcja obronna przeciwko komunizmowi byłaby jedną z wielu prac tego Komitetu,

c) doprowadzenie do utworzenia koalicji najważniejszych polskich stronnictw politycznych przy Przedstawicielstwie Rządu.

2. **Potrzeba decyzji wojskowej** do przeprowadzenia obronnej i zaczepnej akcji bojowej.

Decyzja taka powinna zapaść równolegle:

- a) w oficjalnej organizacji wojskowej (PZP)⁸³,
- b) w narodowej organizacji wojskowej (NSZ).

Decyzja wojskowa i działania bojowe powinny być skoordynowane. Najszczęśliwszym rozwiązaniem trudności byłoby dojście do zupełnego porozumienia obu wymienionych wojskowych organizacji.

3. **Potrzeba przygotowania psychologicznego i materialnego całej warstwy przodującej w narodzie**, tj. inteligencji, do decydującej propagandowej i zbrojnej rozgrywki z grupą sowiecko-komunistyczną w Polsce przez:

a) zapoznanie tej warstwy z istotą i zakresem niebezpieczeństwa komunistycznego,

b) wciągnięcie do akcji propagandowej przeciwkomunistycznej,

c) przygotowanie do akcji zbrojnej.

4. **Potrzeba zorganizowania należytej propagandy**. Wszystkie polskie ośrodki propagandowe, wydające biuletyny, pisma i broszury, powinny rozszerzyć względnie wprowadzić dział przeciwkomunistyczny. Akcja propagandowa powinna:

a) być podjęta na całym wydawniczym froncie polskim,

b) obejmować: biuletyny (m.in. stałą walkę z radiostacją „Kościuszko”⁸⁴), broszury (jako obszernie i zasadnicze omówienia zagadnień oraz materiał dla propagatorów), artykuły (jako doraźne chwyty bieżących spraw), liczne ulot-

⁸³ Polski Związek Powstańczy – kryptonim ZWZ-AK.

⁸⁴ Radiostacja im. Tadeusza Kościuszki nadawała z Saratowa, początkowo jako sekcja w redakcji ukraińskiej radiostacji im. Tarasa Szewczenki. Redakcją radiostacji im. Kościuszki kierował Wiktor Grosz.

ki (na doraźne tematy) oraz radiokomunikaty (potrzeba radiostacji będzie coraz większa w miarę dalszego rozwoju wypadków),

c) docierać do mas i iść szeroko w te masy, a w tym celu należy do akcji propagandowej powołać również organizacje społeczne,

d) wspomagać się nawzajem, tj. dzielić się materiałami, ułatwieniami w drukowaniu itp.

e) przeprowadzić podział opracowywania terenów, przy czym zasada celowości i skuteczności działania winna być główną podstawą tego podziału.

Uwaga: Załącznik podaje szczegółowy program akcji wydawniczo-propagandowej; zał. nr 2⁸⁵.

5. **Potrzeba pełnej świadomości i uporczywości w działaniach** wypływających z pkt-ów 1, 2, 3 i 4, że wszystkie te działania przede wszystkim zmierzają do pozyskania najszerszych mas ludu polskiego dla idei obrony Polski przed Rosją i Niemcami.

19. Stosunek do niemieckiej propagandy antybolszewickiej

Niemiecka propaganda usiłuje w ostatnich czasach pozyskać część społeczeństwa polskiego do współdziałania w propagandzie antybolszewickiej (np. sprawa zbiorowych mogił pomordowanych naszych oficerów pod Smoleńskiem).

Propaganda bolszewicko-komunistyczna zaś usiłuje utrudnić naszą, polską propagandę antykomunistyczną krzykiem, że „kto występuje przeciwko ZSSR, PPR, i Gwardii Ludowej jest zdrajcą Polski, jest agentem hitlerowskim”.

Propaganda niemiecka służy Niemcom i stara się nas wyzyskać dla niemieckich celów. Propaganda bolszewicko-komunistyczna służy Rosji Sowieckiej i pragnie nas onieśmielić i otumanić, byśmy się stali bierni i łatwi do przeprowadzenia na nas operacji rewolucyjno-komunistycznej.

Nie możemy się dać uwieść propagandzie niemieckiej, ale też i nie możemy się dać zastraszyć propagandzie bolszewicko-komunistycznej, która chciałaby nas zmusić do milczenia.

Udział Polaków w wycieczkach niemieckich na mogiły pomordowanych przez bolszewików – należy ograniczyć do minimum. Za wszelką cenę należy nie dopuścić do pójścia ogółu społeczeństwa „pod rękę” z Niemcami nawet na odcinku propagandy antybolszewickiej. Nie znaczy to, abyśmy nie widzieli pewnego pożytku propagandowego, jaki może przynieść na odcinku przeciwkomunistycznym krzyk „szmatławców”, czytanych przez masy ludowe. Ale nie można dawać polskiego podpisu pod tę propagandę.

Polska propaganda przeciwkomunistyczna musi rozwijać się **niezależnie**, po linii którą szczegółowo przedstawiono w memoriale. Żadne propagandowe wysiłki niemieckie ani komunistyczne nie mogą nas odwieść od tego, co nam dyktuje interes Rzeczypospolitej i instynkt samoobrony Narodu Polskiego.

20. Tylko czyn prowadzi do zwycięstwa

Odsłonięcie zaborczości sowieckiej w komunikacie TASS-a z dnia 2 III 1943 r.⁸⁶ i w deklaracji CK PPR z dnia 1 III 1943 r. rozwiązuje ręce czynnikom polskim wojskowym i politycznym w Kraju.

⁸⁵ Zob. wstęp, przypis nr 19.

⁸⁶ Zob. przypis nr 42.

Dwa powyższe fakty polityczne przyczyniły się do dużego otrzeźwienia szerokich kół społeczeństwa polskiego, ulegających złudzeniu co do treści hasła „za naszą i waszą wolność”, przyswojonego i puszczanego w kurs przez propagandę sowiecką.

Ofensywa sowiecko-komunistyczna rozwija się otwarcie na froncie całego życia polskiego.

Dzisiaj jest jasne, że nie chodzi komunistom o nic innego, jak tylko o podbicie Polski metodą wojenną – rewolucyjną.

Chodzi o naszą Niepodległość, chodzi o nasze życie lub śmierć.

W polityce idzie się albo na czele wypadków, albo w ich ogonie.

W działaniach bojowych albo chwyta się inicjatywę we własne ręce, albo inicjatywę przejmuje przeciwnik, a wtedy jest się bitym.

W sprawach walki z grupą sowiecko-komunistyczną w Polsce musimy przejąć inicjatywę w nasze dłonie.

Tylko czyn nas obroni, tylko czyn prowadzi do zwycięstwa.

Tego czynu oczekujemy od polskich politycznych i wojskowych ośrodków kierowniczych.

Memoriał niniejszy składamy z całą ufnością, że głos nasz nie zostanie zlekceważony i że głośnie wołanie w społeczeństwie o konsolidację sił politycznych w Polsce i o decyzję walki z wrogiem znajdzie pełne zrozumienie i zaspokojenie.

W kwietniu 1943 roku

Podpisy:
Przedstawiciele polskich stowarzyszeń z miast:
Warszawy, Krakowa, Lwowa, Wilna, Poznania

Źródło: AAN, *Armia Krajowa*, 203/VII-59, k. 1–14, mps; AIPN, 0397/251, t. 1, k. 182–195, mps.

Karol Sacewicz (ur. 1978 r.) – historyk, doktor nauk humanistycznych, adiunkt w Instytucie Historii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie, specjalizując się w historii najnowszej Polski. Opublikował m.in. *Polskie Państwo Podziemne wobec komunistów polskich (1939–1945). Wypisy prasy konspiracyjnej*, oprac. K. Sacewicz, Olsztyn 2005, ss. 421; „*Akcja sowiecko-komunistyczna w Polsce*” – raport specjalny Komendanta Głównego Armii Krajowej gen. Stefana Roweckiego „Kaliny” (27 czerwca 1942r.), oprac. K. Sacewicz, „Echa Przeszłości” 2006, nr 7, s. 251–269; „*Blok*” Henryk Glassa wobec zagrożenia sowiecko – komunistycznego na podstawie „Planu C” (październik 1943r.), oprac. K. Sacewicz, „Echa Przeszłości” 2007, t. 8, s. 221–234; *Obraz sowieckich akcji dywersyjnych w okupowanej Polsce (1941–1943) na łamach „Biuletynu Informacyjnego”*, „Echa Przeszłości” 2003, t. 4, s. 127–151; *Układ Sikorski – Majski w ocenie centralnej prasy polityczno-informacyjnej Państwa Podziemnego (czerwiec – sierpień 1941r.)*, „Echa Przeszłości” 2004, t. 5, s. 155–173; *Reakcja olsztyńskiej prasy, władz politycznych i społeczeństwa na wiadomość o śmierci Józefa Stalina*, „*Mragowskie Studia Humanistyczne*” 2006–2007, nr 8–9, [druk].